

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

MOTIVACE RODIČŮ K TÝRÁNÍ DĚTÍ

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Antonín Olejníček

Vypracovala:

Markéta Niziolová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci na téma *Motivace rodičů k týrání dětí* zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 26. 4. 2010

.....
Markéta Niziolová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi za cenné rady, které mi ke zpracování této práce poskytl.

Markéta Niziolová

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. RODINNÉ PROSTŘEDÍ	8
1.1. Charakteristika a specifika rodiny	8
1.2. Rodič, jeho role v rodině a vztah k dítěti	10
1.3. Zvláštnosti rodičů	12
2. MOTIVACE VEDOUcí RODIČE K TÝRÁNÍ DÍTĚTE	14
2.1. Motivace a motivy	14
2.2. Charakterová či emocionální odchylka	16
2.3. Duševní onemocnění	19
2.4. Deviantní chování	23
2.5. Vlastní zkušenost z dětství	25
2.6. Kulturní a sociální podmínky	27
2.7. Dítě jako symptom	30
2.8. Riziková dospělí a rizikové situace	33
3. TÝRÁNÍ DÍTĚTE RODIČEM	35
3.1. Týrání dítěte rodičem	35
3.2. Fyzické násilí	36
3.3. Psychické násilí	37
3.4. Sexuální násilí	38
3.5. Zanedbávání	39
3.6. Následky týrání dítěte	41
4. PREVENCE A PROGNÓZA TÝRÁNÍ V RODINĚ	43
4.1. Prevence týrání v rodině	43
4.2. Úloha sociálního pracovníka při řešení CAN	44
4.3. Prognóza týrání v rodině	45
4.4. Závěr	45
PRAKTICKÁ ČÁST	47
5. PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ	47
5.1. Úvod a základní charakteristika šetření	47
5.2. Metodika sběru a zpracování dat	47

5.3. Zpracování a rozbor získaných dat	48
5.4. Interpretace a závěr	58
ZÁVĚR	61
RESUMÉ	63
ANOTACE	64
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	65

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se věnuje tématu *Motivace rodičů k týrání dětí*. Odkazuje na jeden z negativních společenských jevů a velmi závažný problém zároveň, kterým je výskyt týrání dětí přímo v rodině a to přímo rodiči. Rodina by měla pro dítě představovat prostředí jistoty, bezpečí a lásky, měla by uspokojovat jeho základní potřeby a působit na jeho zdárný vývoj. Pokud v rámci rodiny dochází k nějaké formě týrání, ať už v podobě fyzické nebo psychické, dítě tomu vystavené začne reagovat na podněty z vnějšího prostředí rozdílně, než dítě z rodiny funkční. V závěru může dojít až ke vzniku tzv. začarovaného kruhu., kdy osvojené špatné vzorce chování jsou předávány z generace na generaci. Specifičnost pohnutek vedoucích rodiče k týrání svých dětí poukazuje na to, že zde hrají roli různorodé faktory – může se jednat o vlastní negativní zkušenost z dětství, charakterovou či emocionální odchylku, vzájemný vztah rodičů nebo okolnosti početí a narození dítěte. Svoji úlohu sehrává také sociální a kulturní prostředí, ve kterém rodina žije. Stejně jako jsou různé příčiny, i formy týrání dítěte v rodině se liší. Mohou mít podobu fyzického nebo psychického násilí, nedostatečného uspokojování potřeb dítěte nebo se mohou prolínat i se sexuálním zneužíváním. V každém případě je jejich dopad na dítě dlouhodobý a negativně ovlivňuje vývoj jeho osobnosti. Každé dítě má právo na láskyplné prostředí a zdárný vývoj, a proto je třeba na problém týrání v rodině upozorňovat a neopomíjet jej.

Cílem této bakalářské práce je specifikovat motivace, které vedou rodiče k týrání vlastních dětí. Osvětlit tak problematiku motivů, pohnutek a příčin způsobujících, že rodič začne ubližovat svému dítěti a konkretizovat co takové chování a jednání rodiče podmiňuje. Jedná se o téma objevující se v každé společnosti, které je úzce spjaté s předmětem sociální pedagogiky. Souvislost tématu s oborem studia sociální pedagogiky vyplývá ze zaměření této práce na problematiku nefungujících či jen zdánlivě fungujících rodin, ve kterých dochází k sociálně patologickému jednání ze strany rodičů vůči jejich dětem a to v podobě týrání. V návaznosti na tento problém se tedy text zároveň zaměřuje na rizikové skupiny dospělých osob, které pod vlivem určitých okolností vykazují společensky nepřijatelné chování. Rozbor okolností, které podmiňují takové chování a příčin, které jej vyvolávají, může přispět k systematizaci a lepší přehlednosti této problematiky a usnadnit tak její další studium a objasňování.

Motivace rodičů k týrání dětí představují složitý společenský problém, důsledek působení mnoha rozličných faktorů a vlivů, a tak je třeba se zaměřit při jejich zkoumání i na úkazy s nimi souvisejícími. Z tohoto důvodu strukturu této bakalářské práce tvoří teoretické teze získané z literatury a pramenů a dále podložené i prakticky získanými poznatky v rámci průzkumného šetření. Výchozím bodem k pochopení celého problému, kterým se zabývá tato bakalářská práce, je charakteristika rodiny s jejími specifiky a důrazem na kvalitu vzájemnému vztahu mezi rodičem a dítětem. Stěžejní část práce představuje rozbor samotných motivů vedoucích rodiče k týrání svých dětí. Tato kapitola se věnuje jednotlivým příčinám a pohnutkám, objasňuje z čeho vyvěrají a jak se projevují. Nedílnou navazující částí práce je samotné týrání dítěte rodičem. Jedná se o specifikaci jeho projevů a forem a o jeho dopad na dětskou oběť. Problematiku motivace rodičů k týrání dětí dokresluje kapitola věnovaná prevenci a prognóze týrání v rodině. Poslední část poté dokresluje teoretické objasnění tématu prostřednictvím informací získaných v rámci průzkumného šetření a vyvozuje z nich určité poznatky a závěry.

K dosažení zvoleného cíle bakalářská práce využívá několika metod. K získání teoretických poznatků vychází ze studia literatury a pramenů. Použitá literatura a prameny poskytují základní informace o dané problematice a pomáhají pochopit souvislosti důležité k celkovému uchopení tématu a jeho zpracování. Navíc odkazují na další užitečné zdroje. I v rámci průzkumného šetření je metoda studia odborné literatury použita a to v kombinaci s analýzou spisového materiálu. Metodou analýzy spisového materiálu je zpracováno deset náhodně vybraných případů týrání dítěte rodičem, ke kterým došlo v moravském regionu v období posledních čtyř let. Získání poznatků týkajících se motivací rodičů vedoucích k týrání dítěte slouží k doplnění teoretických pojednání a poukazuje na jejich odraz v reálném životě.

Obecně je možné říci, že hlavním úkolem této bakalářské práce je poukázat na ožehavý problém naší společnosti, který narušuje zdárný, bezpečný a citově naplněný vývoj života jeho ještě bezbranných členů, dětí. Celkový pohled je o to bolestnější, že jej narušují právě ti, kteří jej měli v první řadě zabezpečit, tedy jejich rodiče. Tato bakalářská práce se snaží objasnit dané téma v co nejkompexnější rovině, ale bohužel z hlediska rozsahu práce není možné postihnout všechny související aspekty.

TEORETICKÁ ČÁST

1. RODINNÉ PROSTŘEDÍ

1.1. Charakteristika a specifika rodiny

Rodina je základní jednotkou lidské společnosti. Rozumíme jí »malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i celé společnosti.«¹ Rodina člověku umožňuje začleňování do jeho kultury a společnosti. Uspokojuje kromě biologických potřeb dítěte i jeho základní potřeby psychické, tzn. potřebu bezpečí a trvalého citového vztahu. Rodina tedy stojí při zrodu prvotních rysů osobnosti. Představuje počáteční bod vývoje dítěte, ovlivňuje ho v raných fázích a předkládá mu model mezilidských vztahů. »*Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu.*«² Každá společnost přizpůsobuje rodinu svým potřebám a tradicím. V souvislosti s tím se v různých kulturách může lišit složení rodiny, úloha jednotlivých členů a vzájemné vztahy vznikající mezi členy v rámci ní. Podstatou rodiny tedy není jen vytvoření zázemí pro vývoj a výchovu dítěte, ale také zajištění potřeb ostatních jejích členů. I to je důležitým předpokladem pro její správné fungování.

»Rodina ve svém souhrnu zahrnuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.«³ Správně fungující rodina musí tedy naplňovat řadu funkcí. V první řadě funkci biologicko-reprodukční, která má význam jak pro společnost, tak pro jedince vytvářejícího rodinu. Další je sociálně-ekonomická funkce rodiny, která

¹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1986, s. 6.

² MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 17.

³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk - prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 79.

znamená, že rodina představuje důležitý prvek v ekonomickém systému společnosti. V tomto směru pokračuje posun v pojetí rodiny jako samostatné ekonomické jednotky. Poruchy ekonomické funkce se projevují ve formě hmotného nedostatku rodiny. Důležitou funkcí je také funkce ochranná spočívající v zabezpečení životních potřeb všech členů rodiny. Rodinné prostředí je prvním a základním životním prostředím člověka, kdy si dítě v rámci socializačního procesu osvojuje sociální role, základní návyky a způsoby chování nutné pro orientaci v určité společnosti, vyvíjí se u něj sociální kontrola a citové vztahy k lidem. Zabezpečení těchto aspektů představuje socializačně-výchovnou funkci rodiny. Dále je třeba zmínit rekreační a relaxační funkci rodiny, která spočívá v poskytnutí dostatečného odpočinku a zábavy všem jejím členům. Nezastupitelnou a nenahraditelnou funkcí rodiny je funkce emocionální. Žádná jiná instituce nevytváří takové citové zázemí jako rodina sama, a proto má stěžejní význam pro všechny její členy.

Základním rodinným modelem je *rodina nukleární*, která je tvořena rodiči a dětmi. Z tohoto hlediska nastává v rodině ideální stav, pokud jsou v rodině přítomni oba rodiče, matka i otec a jejich děti. V tomto případě mluvíme o nukleární rodině úplné. V důsledku různých okolností, nejčastěji se jedná o úmrtí či rozvod, ovšem může rodinu tvořit jen jeden z rodičů společně s dítětem, příp. dětmi a to hovoříme o rodině neúplné. Nukleární rodina nepředstavuje sama o sobě soběstačný a autonomní celek. Z hlediska správného fungování a vyrovnávání se s problémy hraje důležitou roli do jaké míry je napojena na své sociální okolí, tzn. jaká je její sociální síť. »*Sociální síť rodiny* je koalice rodin na sobě závislých, do níž se někdy počítají ještě jiní nepřímí lidé.«⁴ Rodina rozšířena o prarodiče a další blízké příbuzné nese příhodný název rozšířená. K základnímu členění rodiny také patří rozlišení rodiny orientační, rodiny, ve které jedinec vyrůstá, a rodiny prokreační, kterou si sám zakládá.

Do pojetí a vnímání rodiny se samozřejmě promítá i neustálý vývoj společnosti. V souvislosti s tím se v dnešní době setkáváme s novými typy rodin, které se vyznačují určitými specifiky ve svém složení a následně i fungování. Dokladem tohoto současného stavu je vzrůstající počet rodin tvořených jedním dítětem a jedním rodičem. Vedle toho v důsledku vysoké rozvodovosti vznikají rodiny s několika dětmi, které nejsou vlastními sourozenci, ale přicházejí s jedním z rodičů do jeho nového manželství. Výjimkou již nejsou také rodiny, kde v důsledku pracovního vytížení rodičů

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 84.

obstarávají ve větší míře výchovu a péči o dítě prarodiče nebo kde je rodina složena ze dvou homosexuálních rodičů, kdy biologickým rodičem je jen jeden z nich.

1.2. Rodič, jeho role v rodině a vztah k dítěti

Základním pilířem rodiny a oporou pro dítě je jeho rodič. *Rodič* je hlavní socializační výchovný činitel, který hraje důležitou roli v určování a ovlivňování vývoje dítěte. »*Rodičovství* není zdaleka dáno jen početím či porozením dítěte, nýbrž bezprostřední péčí a starostí o ně, uváděním do společností za rozvinutí všech jeho schopností a vloh.«⁵ Přítomnost citově angažovaných rodičů je považována za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního a tělesného vývoje dítěte, stejně tak jako podmínka bezpečí domova jako stabilního a bezpečného prostředí. Každé dítě má právo vyrůstat v rodinném prostředí, které představuje přirozené prostředí pro jeho zdárný vývoj. Rodič je povinen dítěti rodinné prostředí zajistit. To dokládá Úmluva o právech dítěte čl. 7 »[...] právo znát své rodiče a právo na jejich péči.«⁶ stejně tak jako Listina základních práv a svobod čl. 32 »[...] děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.«⁷ Předpokladem správného fungování rodiny je přítomnost obou rodičů jako osobnostních vzorů pro dítě založená na biologické rozdílnosti muže a ženy.

Ve veřejném životě je možné pozorovat, jak se postupně vyrovnávají role muže a ženy, což se odráží i v životě rodinném. Projevuje se to stále nejasnějším postavením muže. Žena vlivem emancipace je sama schopna zastat chod domácnosti a finančně ji zajistit. V důsledku toho nastává tzv. krize muže v rodině, kdy muž ztrácí své donedávna vůdčí postavení. Role muže jako otce v rámci rodiny zůstává ovšem stále podstatná. Obecně je dáno, že základním vztahem v rámci rodiny je vztah matky a dítěte, který se utváří a upevňuje už v době těhotenství. Důležitým předpokladem zdárného vývoje dítěte je ovšem přítomnost rodičů obou pohlaví. Rodič stejného pohlaví představuje pro dítě určitý vzor. Dítě se s tímto rodičem identifikuje. Nápodobou se učí regulovat emoce, rozvíjí svůj intelekt, utváří se u něj sociální inteligence a morální citění. Přítomnost otce v rodině je tedy důležitá především pro výchovu chlapců. Vazba mezi otcem a synem je natolik silná, že osobnostní a duševní

⁵ DUNOVSKÝ, Jiří. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1986, s. 31.

⁶ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a právní předpisy, které se k němu vztahují*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 62.

⁷ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a právní předpisy, které se k němu vztahují*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 58.

poruchy otce se negativně odrážejí ve vývoji jeho syna a to zřejmě než ve vývoji jeho dcery. Velký význam má pro vývoj dítěte i přítomnost rodiče opačného pohlaví. V raném věku se u dítěte projevuje tzv. oidipovský komplex, který představuje »eroticky zabarvenou vazbu dítěte na rodiče opačného pohlaví doprovázenou žárlivostí rodiče stejného pohlaví. Dítě si takto osvojuje své pozdější sexuální a rodičovské role.«⁸

Vzájemný vztah rodičů a dětí je upraven v rámci rodičovské zodpovědnosti v zákoně o rodině v § 31, který říká, že »(1) rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností (a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, (b) při zastupování nezletilého dítěte, (c) při správě jeho jmění[...]«⁹ a v § 35, kterým je dáno, že »dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.«¹⁰ Vztah mezi rodiči a dětmi tedy stojí na jedné straně na záruce určitých práv ale na straně druhé také na plnění povinností. Vzniká nám tedy určitý druh provázanosti mezi rodiči a dětmi, který se odráží do společného rodinného života. V rámci naší kultury je zdůrazňován vliv rodičovské péče na utváření povahy dítěte a následně vliv rodiny na duševní rovnováhu dospělého. Rodina tedy nepředstavuje jistotu a bezpečí jen pro dítě, ale také těžko postradatelné zázemí i pro dospělého člověka.

Optimální vzájemný vztah mezi rodičem a dítětem je základním rysem funkční rodiny. *Rodina funkční* představuje takové uspořádání v rámci rodiny, kdy dochází k alespoň přiměřenému plnění všech funkcí rodiny a v souvislosti s tím i k vytváření harmonických vztahů mezi jejími členy. Funkční rodinou rozumíme normální zdravé rodinné prostředí, ve kterém se jednotliví členové vzájemně respektují, berou na sebe ohled, mají jasně rozvržené role a odpovědnosti a ve které je nastolena rovnováha mezi potřebou soukromí a sdílení. Hlavním zájmem rodiny je výchova dětí a následně uspokojování potřeb dospělých členů. V rodině spolu její členové bez problémů a aktivně komunikují, každý mluví sám za sebe, jasně a otevřeně, panuje příjemná atmosféra. Pokud se objeví nějaké spory či problémy, členové rodiny jsou schopni kooperace a řešení situace s ohledem na potřeby ostatních. Rodiče se snaží o zajištění pozitivního prostředí pro vývoj svých dětí a věnují se péči o ně. V rodině mají vedoucí roli, určují dětem hranice dovoleného chování a povzbuzují je k řešení

⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 158.

⁹ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a právní předpisy, které se k němu vztahují*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 23-24.

¹⁰ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a právní předpisy, které se k němu vztahují*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 25.

problémů. Co se týče výchovy svých dětí, shodují se v názorech a mají podobná očekávání.

1.3. Zvláštnosti rodičů

Vedle funkčních rodin vznikají také typy rodin, ve kterých rodiče neplní své rodičovské povinnosti a dítěti neposkytují potřebné zázemí nebo mu ho dokonce upírají. Jedná se o *nefunkční rodinu*. Podle stupně neplnění funkcí rodiny se rozlišují tři typy nefunkční rodiny. Patří sem rodina *problémová*, kde dochází občas k poruchám v plnění funkcí rodiny. Fungování rodiny ovšem není vážně narušeno a vývoj dítěte není ovlivněn zásadním způsobem. Rodina *dysfunkční* již znamená vážné narušení vztahů v rodině, kdy dochází k jejímu vnitřnímu rozpadu a narušení socializačního procesu dítěte. Nejzávažnější typem je rodina *afunkční*, kdy nejsou plněny žádné funkce rodiny. Ta není schopna zabezpečit základní potřeby dítěte a objevují se u ní zásadní nedostatky v oblasti základních funkcí rodiny. Narušen je hlavně hodnotový systém. V těchto typech rodin panuje atmosféra nedůvěry a neustálé očekávání nepřijemností. Role a odpovědnost jednotlivých členů nejsou jasně stanoveny, a tak dochází k častým vnitřním konfliktům. Potřeby členů jsou chápány jako neoprávněné a jsou odmítány. Komunikace probíhá v duchu nedorozumění a protimluv. Často se objevují negativní emoční projevy a projevy beznaděje a zoufalství. Jako zvláštní typ rodiny je třeba zmínit rodinu klinickou, která představuje rodinu s určitými specifickými problémy, které mohou vést až k dysfunkci rodiny.

Průvodním jevem nefunkční rodiny je výskyt sociálně patologických jevů, ke kterým patří i týrání dítěte. Velmi často dochází k projevům patologického chování právě ze strany rodičů vůči jejich dětem. *Rodiči se nestávají jen vyrovnané osobnosti*, oba či jeden z nich se mohou nacházet ve stavu nebo situaci, která negativně ovlivňuje utváření jejich vztahu k dítěti. Tito rodiče poté poškozují dítě často fyzicky i psychicky. Porušují tak povinnosti, které vůči svým dětem mají, narušují jejich zdárný vývoj a neposkytují jim potřebnou dávku bezpečí. I když právě oni by měli být jejich největší jistotou. Takto narušené chování rodičů vyvěrá v důsledku rozličných příčin, které vychází z osobnostních a emocionálních odchylek, z různých forem postižení, psychického i tělesného charakteru, v důsledku deviantního chování pod vlivem návykových či jiných omamných látek anebo pod vlivem osobních zážitků rodiče

z dětství, kdy sám byl obětí. Roli může sehrát i nespokojenost v životě, sociální a kulturní podmínky nebo i samo dítě, jeho chování či okolnosti narození.

2. MOTIVACE VEDOUCÍ RODIČE K TÝRÁNÍ DÍTĚTE

2.1. Motivace a motivy

Motivace je značně rozsáhlý pojem. Pohled na něj se různí z hlediska četných teorií, které se na něj vztahují a které se liší svým důrazem na určité potřeby a to potřeby pudové či potřeby psychosociálního charakteru. Obecně je *motivace* chápána jako »[...] intrapsychicky probíhající proces, vyústující ve výsledný vnitřní stav, motiv.«¹¹ Jedná se o »[...] pojem vyjadřující určité závěry z toho, co je pozorováno, totiž z toho, že chování směřuje k dosažení určitých cílů, že probíhá s určitou silou (úsilím), že člověk prožívá touhy a chtění.«¹² a který »[...] vysvětluje psychologické důvody chování, jeho subjektivní význam a současně vysvětluje pozorovanou variabilitu chování, proč se různí lidé orientují na různé cíle.«¹³ »Motivace je proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince, a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno jako určitý druh uspokojení.«¹⁴ Motivace tedy slouží jako nástroj k odstranění určitých nedostatků v psychofyzické a biosociální sféře člověka a k udržení a obnově vnitřního stavu psychické rovnováhy, která byla narušena. Vyjadřuje rozpor mezi tím, co daný jedinec prožívá a tím, co si prožívat přeje.

Základní funkcí motivace je »[...] uspokojování potřeb individua, vyjadřujících nějaké nedostatky v jeho fyzickém a sociálním bytí. V tomto smyslu zajišťuje motivace účelné chování, udržující vitální a sociální funkce individua, tj. poněkud zjednodušeně řečeno jeho fyzické a psychické zdraví.«¹⁵ V motivaci se tedy odráží vnitřní psychický a somatický stav jedince. Důležitou roli hrají také vlivy vnějšího prostředí. Je »[...] spojena s emočním prožitkem, který slouží jako signál určité potřeby, jako prostředek hodnocení aktuálního stavu či situace, a stimuluje jednání, zaměřené na její uspokojení.«¹⁶

Motivace velmi úzce souvisí s *motivy*. Jsou to »[...] faktory, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určitý cíl a v tomto směru je udržují po určitou

¹¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 7.

¹² NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 12.

¹³ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 12.

¹⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 27.

¹⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 16.

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 168.

dobu. Takto navozené jednání směřuje k uspokojení určité potřeby.«¹⁷ Jedná se o osobní příčiny chování jedince, vnitřní pohnutky, které mu dávají smysl. A to smysl psychologický. Vyjadřují příčiny a důvody lidského chování, jeho směr, intenzitu a délku. Motivy existují v různých formách, kdy základní formou motivu je *potřeba*, která označuje výchozí motivační stav charakterizovaný nějakým deficitem. Na konkrétní obsah motivů poukazují jednotlivé druhy. Z hlediska tohoto členění se rozlišují motivy biogenní a fyziologické, které vyjadřují biologické potřeby organismu, a motivy sociogenní a psychogenní konkretizující potřeby člověka jako sociální bytosti. Projevy lidských motivů se pod vlivem kulturněhistorických zvláštností života lidí v určité kultuře v jednotlivých kulturách liší. Ke specifickým vlastnostem motivů patří, že stejné motivy se mohou projevovat různými způsoby chování a naproti tomu v jednom chování může být vyjádřeno více motivů. Tentýž objekt může být spojován s různými motivy, protože »[...] motiv poukazuje k vnitřnímu zážitku, je to emociogenní činitel, který má také emociogenní původ.«¹⁸ Motivy se často projevují ve skryté formě.

Problematika příčin týrání dítěte rodičem souvisí s motivacemi kriminálními a s kriminálním jednáním. Z tohoto hlediska motivace představuje ústřední problém subjektivní stránky trestného činu. Je definována jako »[...] vnitřní duševní proces, který vzbuzuje určité chování, udržuje ho v chodu a zaměřuje ho na konkrétní cíl.«¹⁹ a »[...] probíhá jako zčásti uvědomované a neuvědomované vnitřní dění.«²⁰ Rozborem motivace se hledají příčiny a vysvětlení chování jedince tak, aby se stalo srozumitelným a pochopitelným. *Každé jednání člověka je určitým způsobem motivováno*, je započato poznatelnými motivačními zdroji a předcházely mu určité motivační pochody, které jsou zjistitelné. Za určitých okolností se může stát každá pohnutka kriminogenní. Důležité je tedy brát v potaz nejen motivy jako vnitřní pohnutky k jednání, ale také vnější motivující podněty, *incentivy*. Z hlediska vnitřního stavu je zdrojem motivu potřeba, která funguje jako impulz k jednání a z hlediska vnějšího stavu je to pobídka neboli *incentiva*, která vyvolá vznik potřeby a z ní vyplývající motiv.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 168.

¹⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009, s. 247.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s.92.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s.92.

Motivace či *pohnutky* vedoucí rodiče k týrání dětí jsou *komplexem různorodých příčin*, jejichž zdroj můžeme nacházet v osobnosti rodičů narušené v důsledku duševního onemocnění či užívání různých návykových látek. Vyvěrají ze samotného vývoje rodičů, jejich vlastních zážitků a zkušeností. Výraznou roli sehrávají také kulturní a sociální podmínky, ve kterých rodina žije, partnerský vztah rodičů a v neposlední řadě i okolnosti narození dítěte a jeho osobnost.

2.2. Charakterová či emocionální odchylka

Jednu z hlavních příčin negativního chování rodiče k dítěti představuje *charakterová či emocionální odchylka* v jeho osobnosti, která mu zabraňuje vytvořit si k dítěti kladný vztah. Osobnost rodiče tedy zde z hlediska motivace sehrává výraznou roli. »Osobnost lze definovat jako relativně stabilní systém, komplex vzájemně propojených somatických a psychických funkcí, který determinuje prožívání, uvažování a chování jedince, a z toho vyplývající jeho vztah s prostředím.«²¹ Osobnost je tvořena třemi základními aspekty. Patří k nim temperament, který představuje její biologickou stránku, charakter utvářející stránku sociální a psychologickou a inteligence, která obě tyto složky modifikuje.

V souvislosti s motivací charakterové či emocionální odchylky v osobnosti rodiče se jedná o určitý odklon od žádoucího stavu v oblasti charakteru a emocionality. Pohled na *charakter* je v psychologii různorodý. Volně lze říci, že charakter znamená povahu člověka, jejímž jádrem je osobní morálka jedince tedy jeho vztah k hodnotám a etickým normám. Problematika charakteru je spojena s tématem psychických vlastností osobnosti. Při utváření charakteru hraje podstatnou roli individuální zkušenost člověka. Přitom *emocionalitou* rozumíme trvalejší vlastnost osobnosti, která »[...] určuje především dynamiku prožívání emocí, tj. citlivost, hloubku prožívání, jeho délku v čase a doznívání, frekvenci, stálost emocí a přiměřenost emočních reakcí dané situaci.«²² Představuje dispozici k emocionálním reakcím.

Stav, kdy dochází k odchýlení od toho, co očekáváme, nazýváme disharmonický. *Disharmonie* se ve struktuře osobnosti projevuje formou akcentovaných osobnostních charakteristik na úkor jiných. V těchto případech se ovšem ještě nejedná o patologii. Závažnější formou disharmonie osobnosti je porucha osobnosti. *Porucha*

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 215.

²² NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009, s. 187.

osobnosti je »[...] profil vnitřní zkušenosti a chování, který se výrazně odchyľuje od toho, co očekává a vyžaduje příslušná kultura a společnost, je stabilní a vede k vnitřním potížím, nepohodě a tísní či všeobecnému funkčnímu poškození.«²³ Nejedná se o nemoc, ale o trvale vystupňované povahové a charakterové rysy osobnosti. Některé osobnostní rysy jsou zesíleny nebo potlačeny. Struktura osobnosti tak postrádá vyváženost a harmonii a dochází k poruchám sociální adaptace. Poruchu osobnosti nelze léčit. Výrazným prvkem poruchy osobnosti je emoční oploštělost, což je »[...] nízká emoční reaktivita na emociogenní podněty a nevýraznost konkrétních emocí.«²⁴ Gradovat může až do roviny emoční lhostejnosti a citového chladu.

Pro specifické poruchy osobnosti byl dříve užíván název psychopatie, který již z oficiální terminologie vymizel. Obecně jsou osoby s poruchou osobnosti vnímány svým okolím jako podivíni, nepřijemní lidé, se kterými se špatně vychází. Projevují se svéráznými a zvláštními způsoby chování a prožívání. K poruchám osobnosti patří paranoidní porucha osobnosti, která se vyznačuje trvalou záští vůči většině lidí. Jedinec je podezíravý a nedůvěřivý, často se sklonem k žárlivosti a závisti. Chování ostatních shledává nepřátelským, proto je neustále ve střehu. Odmítá odpovědnost za své chování a tuto odpovědnost přenáší na druhé. Rodič s tímto typem poruchy osobnosti podrobuje své děti křížovým výslechům. Zjišťuje s kým se stýkají, kdo a jak hovořil o jejich rodině. Rodinná atmosféra je celkově napjatá, dítě si musí neustále dávat pozor, co říká. Rodič vynakládá velké úsilí k hledání důkazů k prokázání svých podezření a když dítě přistihne při lži, je tvrdě potrestáno.

Schizoidní porucha osobnosti se vyznačuje u jedince emočním chladem a omezenou schopností vyjadřovat vřelé city. Člověk je lhostejný vůči druhým, samotářský, odtažitý a málomluvný. Vyhýbá se osobním kontaktům, rezervovanost mu pomáhá k pocitu vyrovnanosti. Ve vztahu k dítěti se tato porucha osobnosti u rodiče projevuje jeho zanedbáváním. Rodič nedokáže dítě pohladit, pochválit, odmítá se s ním bavit nebo si s ním hrát.

Velmi závažnou z hlediska týrání dítěte je disociální neboli antisociální porucha osobnosti. Jedinci s tímto typem poruchy projevují nelítostný nezájem o city druhých, chybí jim empatie a soucit, jsou bezohlední, lhostejní vůči společenským normám, neschopni udržet trvalé vztahy. V jejich chování se objevuje agrese a

²³ TKÁČ, Juraj. *Psychopatologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007, s. 86.

²⁴ VAŠINA, Lubomír. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 128.

sadistické prvky. Nejsou schopni pociťovat vinu za následky svého chování. Rodič postižený touto poruchou osobnosti je pro dítě velmi nebezpečný. I na velmi slabé podněty reaguje agresí a násilím. O dítě se buď nestará nebo jej přísně fyzicky trestá, i když nic neprovedlo. Vybíjí si na dítěti svoji agresi.

Emočně nestabilní porucha osobnosti se vyznačuje emoční labilitou s tendencí jednat impulzivně bez uvážení následků svého jednání. V chování se projevují výbuchy vzteku a zlosti, které mohou vést k násilnému jednání. Jedinci chybí sebekontrola. Projevuje se ve dvou formách a to jako impulzivní typ a hraniční typ. V rodině vyvolává konflikty a hádky, používá fyzického násilí, které se může stupňovat.

Histriónská porucha osobnosti se projevuje akcentací povahových rysů sebedramatizace a teatrálnosti spojenou s touhou být středem pozornosti. Jedinec neustále potřebuje chválu a uznání. Rád manipuluje s ostatními, aby dosáhl svých cílů. V chování se objevují prvky infantilismu. Spojitost s týráním dítěte je u tohoto typu poruchy osobnosti problémem převážně u rodiče – matky. Matka, která potřebuje být středem pozornosti, vidí ve svém dítěti soupeře. Pokud je dítě pěkné, přehnaně ho strojí a chlubí se s ním, aby skrze něj na sebe upozorňovala. Pokud dítě hezké není, stydí se za něj, nechce jej ukazovat a z nenávisti jej může začít nepřiměřeně trestat.

Anankastická porucha osobnosti nazývaná také obsedantně kompulzivní porucha osobnosti se u člověka projevuje vtíravými myšlenkami, kdy na z nich plynoucí psychické napětí reaguje určitými rituály. Neustále se zabývá pořádkem, je nadměrně svědomitý, puntičkářský, nedůtklivý, tvrdohlavý, vyžaduje, aby se všichni podřizovali jeho způsobu práce a života. V rodině vyžaduje disciplínu, pořádek, dokonalé chování. Dítě nezabývající se úklidem se pro něj stává nepřítelem, je nuceno přijímat návyky rodiče, jeho systém pravidel a požadavků. Při jejich nedodržování vyvolává prudké konflikty. Dítě je vystaveno permanentnímu strachu.

V případě úzkostné neboli vyhýbavé poruchy osobnosti jedinec trpí pocity napětí a obav z nových situací. Je přesvědčen o vlastní sociální nešikovnosti, a proto se vyhýbá kontaktu s druhými lidmi. Často prožívá pocity méněcennosti a nadměrného strachu z kritiky a odmítnutí. Jako rodič se chová bezradně a pro dítě je stálým zdrojem nejistoty. Postupně může v rodině docházet až k obracení rolí, což je pro sociální vývoj dítěte nepřírozené.

Vedle výše zmíněných poruch osobnosti existují i další, které ovšem v souvislosti s tímto tématem více rozváděny nebudou. Jedná se o poruchu osobnosti schizotypní, závislou, rapsodickou aj. Rodiče s poruchou osobnosti představují pro dítě

výrazné nebezpečí. V jejím důsledku se dopouštějí nejen uvědomovaných aktů násilí na dítěti, které ovšem nemohou ovládnout, ale i aktů neuvědomovaných. Vedle fyzického týrání se v mnoha případech jedná o vážné citové zanedbávání dítěte.

2.3. Duševní onemocnění

Duševní poruchy, onemocnění a psychické anomálie rodičů mohou být potenciálním zdrojem týrání, zanedbávání nebo zneužívání dítěte. Některé projevy není možné označit přímo jako psychickou poruchu, ale jako náznak duševní poruchy se projevují. Stanovení hranice chování, která odděluje běžné chování od psychické poruchy je ovlivněno normami dané společnosti. Ve skutečnosti je počet duševních onemocnění vyšší, než se obecně přepokládá. Na základě toho se rozlišuje psychiatrická nemocnost deklarovaná, kdy nemocný vyhledal pomoc psychiatra a nedeklarovaná, jejíž výše není oficiálně známa. Existuje řada psychických poruch. V souvislosti s týráním dítěte rodičem patří k nejzávažnějším některé psychotické, afektivní a neurotické poruchy.

»Pojmem psychóza označujeme skupinu závažných onemocnění, jejichž společným znakem je, že výrazně narušují psychické funkce. V důsledku toho nemocný odlišně vnímá svět kolem sebe i sebe samotného, nedokáže rozlišit co je realita a co ne.«²⁵ *Psychotické poruchy* patří v rámci duševních onemocnění k nejzávažnějším. Zmínit je třeba v souvislosti s nimi schizofrenii a laktační psychózu.

Schizofrenie je duševní onemocnění, které způsobuje narušení psychické integrity osobnosti. Jedinec se ocitá jakoby mimo realitu. Reálný svět vnímá zkresleně a žije ve světě svých představ. Tato nemoc postihuje oblast emocí člověka a je charakteristická bludy, což jsou »[...] mylná a nevyvratná osobní přesvědčení založená na nesprávném odvození závěru ze zevní reality.«²⁶, přesvědčení o existenci určitých věcí a vztahů, které ve skutečnosti neexistují. Schizofrenie se vyskytuje ve čtyřech formách jako schizofrenie hebefrenní, simplexní, paranoidní a katatonní. Schizofrenie paranoidní způsobuje u jedince permanentní pocit, že je sledován. Slyší podivné hlasy, které mu vyhrožují a dávají příkazy. Rodič s tímto typem schizofrenie představuje pro dítě nebezpečí. Přetrvává u něj neustálý pocit podezřívavosti a nedůvěry v okolí. Dokazuje to i případ matky, u které se rozvinula paranoidní schizofrenie a která »[...]

²⁵ TKÁČ, Juraj. *Učební texty z psychiatrie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, s. 27.

²⁶ TKÁČ, Juraj. *Psychopatologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, s. 44.

trpěla pocity pronásledování. Bila často obě děti jen proto, že třeba nechaly pouze pootevřené dveře nebo je důkladně nezamkly. Zakazovala jim pouštět si rádio, že by je mohl někdo přes rozhlasový přijímač poslouchat, co si v rodině povídají a zneužít to. Žádala je, aby vždy před použitím záchodu vlily do mísy vařící vodu, protože dole v odpadu prý často viděla něčí tvář, jak se někdo snaží dostat do jejich bytu. [...] Byla absolutně zaujata svými stavy, což vedlo k zanedbávání dětí, k jejich fyzickému týrání a k výrazné manipulaci s nimi.²⁷ a tyto zážitky u nich zanechaly trvalé následky. Vážné ohrožení dítěte představuje také schizofrenie simplexní. Rodiče v důsledku tohoto onemocnění ztrácejí postupně zájem o svůj budoucí život, často opouštějí domov a toulají se. Je jim jedno, jak žijí. Jejich vztah k dítěti se vyznačuje nezájmem až nenávistí, nechutí o něj pečovat. Objevují se u nich těžké deprese spojené se zaměřením na sebe. Pro mladé otce je typické odmítání pocitu odpovědnosti za otcovství a nezájem o vývoj dítěte. Rodiče kvůli svému onemocnění často nejsou schopni rozpoznávat a ani ovládat své chování, neuvědomují si, jak velmi své dítě poškozují.

Nebezpečí pro dítě ihned po narození představuje propuknutí laktační psychózy u matky. Po porodu se u ženy výrazným způsobem mění hormonální hladina a probíhají psychické změny. V důsledku toho se mohou objevit určité psychické poruchy. Laktační psychóza má projevy těžkého psychotického onemocnění. Vzniknout může okamžitě po porodu anebo v období šestinedělí. V důsledku tohoto onemocnění matka není schopna starat se o dítě, na kterém jí vůbec nezáleží a nejeví o ně zájem. Laktační psychóza se projevuje stavy nepřítelství. Může dojít k projevům extrémní agresivity vůči dítěti, kdy se mu matka snaží ublížit nebo ho dokonce zabít.

Další skupinou duševních onemocnění, která představují příčiny, pod jejichž vlivem se rodiče dopouštějí týrání svých dětí, jsou *afektivní poruchy*. Zde je třeba zmínit maniodepresivitu a depresi.

Maniodepresivita je afektivní porucha, která je provázena poruchami nálady. Střídají se stavy rozjařené nálady až nepřirozeného veselí, bezstarostnosti, zvýšené aktivity, ztráty zábrán, kdy je všechno možné, se stavy útlumovými. Z hlediska péče o dítě se jedná o závažnou poruchu. Maniodepresivní rodič přenáší požadavky vyvěrající v důsledku zvýšené nálady i na své dítě. Jedná se o minimální potřebu spánku, ztrátu sociálních zábrán, zvýšené sebevědomí apod. Vyžaduje po dítěti nereálně

²⁷ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 114.

vynikající školní výsledky, nutí jej do různých aktivit, které pokud dítě nesplňuje, je nepřiměřeně trestáno, zavrhováno a psychicky týráno.

Druhou afektivní poruchou, která významně ovlivňuje chování rodiče k dítěti je deprese. Deprese se vyznačuje skleslou náladou, sníženou energií a aktivitou. Je provázena pocity úzkosti a beznaděje, sklíčeností, plačtivostí.. Jedinec má smutnou náladu a o nic neprojevuje výrazný zájem. Dochází ke ztrátě sebeúcty a sebedůvěry, k poruchám spánku, snadné unavitelnosti a neodůvodněným pocitům viny. V případě depresivních rodičů je dítě poškozováno především psychicky, kdy dochází ke snížení jeho tolerance vůči běžným zátěžovým situacím. V důsledku deprese jsou rodiče zaujati svým vlastním psychickým stavem, nezajímají se o vývoj dítěte, jeho existenci, což často vede až k zanedbávání dítěte. Při akutní depresi může dojít k vyhocení situace sebevraždou rodiče v kombinaci s usmrcením dítěte.

Neurotické poruchy jsou »[...] poruchy s více nebo méně zřejmou souvislostí mezi nějakou životní krizí a vznikem onemocnění.«²⁸ Řazeny jsou k lehčím duševním onemocněním. Patří mezi ně úzkost, fobie, obsedantně kompulzivní porucha, a neurastenie.

Úzkost neboli anxiety je »[...] subjektivně nepříjemný pocit obav a strachu.«²⁹ Strach ovšem v tomto případě nemá konkrétní obsah. Úzkost je emoce, která vytváří vnitřní napětí, tenzi. Je doprovázena tísní, pocitem ohrožení z blíže neurčitelné příčiny a obavami. Jedinec se v jejím důsledku vyhýbá běžným situacím nebo je s hrůzou prožívá. Rodiče postižení touto poruchou udržují dítě v neustálém napětí a izolují ho od ostatních. Dítě je tak permanentně ve stavu frustrace či subfrustrace základní psychické potřeby volnosti, aktivity a poznávání získávaného vlastní iniciativou.

Fobie označuje patologický strach z určité specifické situace, objektu nebo činnosti, který má iracionální základ. Fobii není jedinec schopen potlačit vlastní vůlí. To, čeho se bojí, se stává dominantním prvkem jeho myšlení a určuje jeho chování. Lidé trpící fobií mají tendenci manipulovat se svým okolím. U rodičů se to projevuje tím, že omezují své děti v jejich přirozených aktivitách. Nutí je k izolaci, až začínají samy přebírat jejich patologicky pozměněné hodnoty a samy se začínají bát.

Obsedantně kompulzivní porucha je založena na obsedantních myšlenkách a kompulzivních činech. Obsedantní myšlenky se automaticky a opakovaně

²⁸ ZIMULOVÁ, Milena. *Úvod do psychiatrie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2003, s. 25.

²⁹ TKÁČ, Juraj. *Psychopatologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, s. 80.

vrací člověku do jeho mysli a to proti jeho vůli. Přesto je člověk vnímá jako vlastní. Úzkost a neklid, který je doprovází, zmírňuje kompulzivním jednáním, stereotypním chováním, které představuje obrannou reakci. Dítě rodiče postiženého touto poruchou se může stát předmětem rituálu ke snížení intenzity úzkostí a obav. Nechápe, proč je neustále vystavováno danému rituálu. Pokud ovšem rodiči nevyhoví, následuje těžký fyzický a psychický trest. Je rodičem obviňováno z odpovědnosti za jeho špatný zdravotní stav.

Neurastenie je označována jako dráždivá slabost. Jedinec trpící touto poruchou trpí permanentní únavou, bolestmi hlavy, je podrážděný, citlivý na hluk, světlo, změny teploty. Seběmenší aktivita jej vyčerpává a v souvislosti s tím odmítá řešit běžné problémy. V případě rodiče se to projevuje odmítáním veškerých aktivit s dítětem. Dítě je neustále napomínáno a omezováno ve své přirozenosti. V rodině se mluví potichu, nesmí se pouštět rádio či televize. Za hluk nebo hlasitější projevy je dítě fyzicky trestáno.

V souvislosti s duševním onemocněním je třeba také zmínit *mentální retardaci*. »Mentální retardace je stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován především narušením schopností projevujících se v průběhu vývoje a podléjících se na celkové úrovni inteligence. Jedná se především o poznávací, řečové, motorické a sociální dovednosti.«³⁰ Obecně je to porucha intelektu. Rozlišuje se ve čtyřech stupních na lehkou, středně těžkou, těžkou a hlubokou mentální retardaci. Rodič s mentálním postižením je emočně a sociálně nezralý. Péče o dítě pro něj představuje velký problém, a tak může docházet k nedostatečné péči a zanedbávání dítěte. Ve spojitosti s touto poruchou se také objevuje sexuální zneužívání dětí, kdy dítě slouží jako náhražka sexuálním potřebám postiženého jedince.

Dítě se vždy rodí do určité rodiny a do určité životní situace. Soužití s rodiči postiženými duševní nemocí nebo jinou vážnější zdravotní poruchou způsobuje, že je v důsledku změněné psychiky rodičů týráno a navíc »[...] přebírá od svých patologicky se chovajících rodičů, nesprávné životní hodnoty, postoje vůči sobě samému i vůči ostatním lidem, zkreslené pohledy na svět a takové vzorce chování, které je mohou připravit v dalším životě k vlastnímu selhávání v zátěžových životních situacích.«³¹

³⁰ VALENTA, M. a kol. *Psychopedie*. Praha: Parta, 2007, s. 12.

³¹ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 141.

2.4. Deviantní chování

Pojem deviace je termín používaný k označení nějaké odchylky či odklonu od normy. *Deviantní chování* tak označuje jednání člověka, které se odchyluje od sociální, kulturní či morální normy a jedinec takto se chovající je nazýván deviant. V souvislosti s deviantním chováním, které představuje významný rizikový faktor a jednu z motivací rodičů k týrání dítěte, se tato kapitola věnuje problematice alkoholové a drogové závislosti rodiče a osobám násilnickým.

Syndrom závislosti je obecně definován jako »[...]skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.«³² Hlavní charakteristickou závislosti je touha užít určitou psychoaktivní látku, alkohol či tabák. U jedince je definitivně určena diagnóza závislosti, pokud se u něj opakovaně objeví v průběhu jednoho roku alespoň tři z následně uvedených jevů. Je to silná touha užít látku, potíže v kontrole chování spojeného s užíváním látky, tělesný projevy odvykacího stavu, průkaz tolerance k účinku látky, v důsledku zaujetí užíváním látky postupné opomíjení jiných zájmů a pokračování v užívání látky i přes prokázání jejích škodlivých účinků.

K typickým druhům závislosti patří závislost na alkoholu, na opioidech, na kanabinoidech, na jiných stimulancích včetně kofeinu a pervitinu, na sedativech nebo hypnotikách, na kokainu, na halucinogenech, na tabáku, na organických rozpouštědlech a na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách. Novými typy závislosti je závislost na práci, na nakupování, na počítačích, patologické hráčství apod., které souvisí s dnešním způsobem života. Nejedná se o závislosti v pravém slova smyslu, ale tyto jevy jsou doprovázeny určitými rysy pro závislost charakteristickými.

Závislost na alkoholu neboli »alkoholismus je pravidelná a nadměrná, zdraví ohrožující konzumace alkoholických nápojů, přičemž závislost na alkoholu patologicky ohrožuje nejen samotného jedince, ale i jeho rodinu a celou společnost.«³³ Alkohol je definován jako »[...] opojná látka vznikající kvašením převážně ovoce či obilovin.«³⁴ Ohrožující stav vyvolaný požitím alkoholu je stav akutní intoxikace, který připomíná stav prosté opilosti. V rámci něj může dojít k patologické intoxikaci, která je

³² NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2000, s. 14.

³³ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 79.

³⁴ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 83.

velmi nebezpečná pro jedince i jeho okolí. Vypadá »[...] jako náhle vzniklá patická reakce na alkohol. [...] Stav se projevuje kvalitativní poruchou vědomí s nepochopitelným jednáním, netypickým pro dotyčného jedince ve střízlivém stavu.«³⁵ Objevují se poruchy emocí, vnímání a myšlení. »Často je přítomna těžká agresivita vůči okolí, která se projevuje jako nekontrolovatelný výbuch vzteku.«³⁶

Stejně jako u alkoholismu i u drogové závislosti se objevuje naprosté zaujetí návykovou látkou. V tomto případě se jedná o nějaký typ drogy. »Droga je látka (substance), která, když je vpravená od živého organismu, může pozměnit jednu anebo více jeho funkcí.«³⁷ Při pravidelném užívání vyvolává u jedince drogovou závislost, »[...] stav periodicky se opakující anebo chronické intoxikace jedince, přičemž je tento stav vyvolaný opakovaným užitím drogy přírodní anebo syntetické a škodí jednotlivci samému i společnosti.«³⁸ I zde je nejvážnějším stavem jedince stav akutní intoxikace. Jeho projevy se liší podle typu drogy. Nejčastěji se objevuje útlum a apatie nebo naopak euforie a zvýšená aktivita, bývá doprovázen zhoršením úsudku a pozornosti, abnormitami vnímání, různými zrakovými či sluchovými halucinacemi, změnami nálad, podezíravostí a paranoidními myšlenkami. Jedinec má sklon vyvolávat konflikty a hádat se, je netaktní, hrubý až agresivní.

Rodič závislý na alkoholu či drogově závislý se projevuje způsobem rizikovým pro své dítě. Vedle stavů akutní intoxikace závislého rodiče, které představují bezprostřední nebezpečí pro dítě, je závislost rodičů doprovázena dalšími reakcemi, které vedou k týrání dítěte nebo jsou jeho přímou formou. Rodič zaujatý svojí závislostí nevěnuje dítěti potřebný čas. Nedostatečně se o něj stará a pečuje. Je vůči dítěti lhostejný až nepřátelský. Zmenšený zájem o dítě, kdy rodiče neplní svoji roli, může vést až k zanedbávání dítěte. V důsledku užívání návykových látek se rodiče k dítěti chovají nepřiměřeně. Jednají s dítětem přehnaně přísně a fyzicky jej napadají. Hlavně v případě alkoholismu jsou jedinci zvýšeně agresivní a vulgární. Navíc v souvislosti s pitím alkoholu si muži často dokazují svoji sexuální přitažlivost a v důsledku uvolnění společenských zábran se dopouštějí sexuálního násilí na dítěti. Závislost rodičů bývá v neposlední řadě také doprovázena propuknutím vážných duševních onemocnění a ztíženou ekonomickou situací v rodině.

³⁵ TKÁČ, Juraj. *Patologické závislosti*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 38.

³⁶ TKÁČ, Juraj. *Patologické závislosti*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008, s. 38.

³⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 74.

³⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 74.

Z hlediska deviantního chování je takto pojímáno také násilnické či agresivní chování rodiče. »Agrese je násilný způsob dosahování cíle. Funguje spíše jako prostředek k uspokojování různých osobně významných potřeb. [...] Agresivní chování je jedním z obranných mechanismů, projevuje se útokem, zaměřeným na zdroj neuspokojení. Sklon reagovat agresivně se zvyšuje, jestliže člověk v některé oblasti silně strádá nebo má pocit, že toto strádání trvá už příliš dlouho.«³⁹ Agresivita funguje jako reakce na překážku či neuspokojenou potřebu. Může se jednat o stav frustrace, přímý útok verbální nebo fyzický, emocionální vzrušení, fyzickou bolest.

Dispozice k agresivnímu jednání jsou vrozené, ale důležitou roli hrají také osobnostně a sociálně podmíněné faktory. V důsledku těchto faktorů může obranné agresivní jednání přerůst až v jednání násilné, »[...]jednání, které druhému způsobí bolest nebo jej poškodí.«⁴⁰ Agrese se tedy může projevovat negativně. Cílem této formy útočného chování je poškození druhé osoby nebo její zničení.

Agresivní jedinec je osoba nerespektující ostatní, která dosahuje svých cílů na úkor druhých. Nebere ohled na jejich emoce či názory. Využívá jiné osoby k odbourání vlastních vytěsňených pocitů méněcennosti a k prosazení svých mocenských ambicí. Rodič s násilnými sklony představuje pro dítě utrpení. Formy agresivity rodiče zaměřené proti dítěti mohou mít podobu aktivního nebo pasivního projevu. Aktivní agresivita se projevuje jako útok, zvýšený hlas až křik apod. Pasivní agresivita mívá podobu neúčasti, přehlížení dítěte, odmítání uspokojování jeho potřeb tedy podobu zanedbávání dítěte.

2.5. Vlastní zkušenost z dětství

Vlastní zkušenost rodiče z dětství představuje podstatný činitel jeho chování a vztahu k dítěti. Vývoj psychických vlastností a funkcí člověka je závislý na mnoha faktorech, jejichž podoba se různí v konkrétních případech. Při rozvoji psychických vlastností i celé osobnosti zaujímá své místo individuální variabilní dispoziční složka a komplex vnějších vlivů a situací přispívajících ke vzniku určité zkušenosti. Obecně je psychický vývoj složitý »[...] proces postupné proměny jednotlivých psychických funkcí i celé osobnosti. Jeho průběh závisí na individuálně

³⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 182.

⁴⁰ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 5.

specifické interakci vrozených dispozic a komplexu různých vlivů prostředí.«⁴¹ »Každý jedinec vyrůstá v určitém prostředí a vlastnosti tohoto prostředí jeho vývoj nějakým způsobem ovlivňují.«⁴²

Pro lidskou psychiku má velký význam kvalita a množství získaných zkušeností. *Zkušenosti* modifikují jeho způsob prožívání a ovlivňují rozvoj poznávacích schopností, tzn. způsob uvažování, i jednotlivé osobnostní vlastnosti. »Zkušenost, tj. učení, může ovlivňovat lidskou psychiku různým způsobem, pozitivním i negativním.«⁴³ V souvislosti se získáváním zkušeností je kladen důraz na působení sociokulturního prostředí. Podněty z něj plynoucí přispívají k rozvoji specificky lidských projevů, ke kterým patří i autoregulace vlastního jednání podle sociálních norem a u jedince se rozvíjí žádoucí způsoby chování a hodnocení.

K rozvoji zkušeností dochází v rámci socializačního procesu. »Socializace je celoživotním procesem utváření a vývoje člověka ve společenskou bytost. Tento proces probíhá ve vzájemné interakci jedince a společnosti.«⁴⁴ Nejvýznamnějším socializačním činitelem a také prostředím je rodina, která zásadním způsobem ovlivňuje rozvoj psychiky dítěte a zprostředkovává mu sociokulturní zkušenost. Rodiče takto poskytují dítěti základní zkušenosti, které ovlivňují způsob, jakým bude dítě přijímat a chápat různé informace, jak bude vnímat citové zázemí, jaké budou jeho sociální předpoklady. To vše se poté promítne i do jeho dospělého života a přístupu ke svojí vlastní rodině.

Raná zkušenost tedy předurčuje, jak se dítě bude chovat ve svém dalším životě. »[...] zkušenost sama je výsledkem subjektivního zpracování skutečnosti [...].«⁴⁵, kde roli hraje dědičnost a určité obsahy vytvářené rodinnou výchovou. Určité role, které člověka čekají v dospělosti, se učí již v dětství v rámci socializace a to formou nápodoby. »Nápodoba je jedním z nejzákladnějších socializačních mechanismů, kterým dítě, které nerozumí tomu, co se kolem něho děje a řadu situací neumí řešit, napodobuje v podstatě beze změny způsob chování rodičů v dané situaci. [...] přebírá velmi často i způsoby chování, které jsou agresivní, pokud žije v prostředí, kde je to běžné.«⁴⁶ Získaná zkušenost tak odráží vztahy, které panovaly v jeho primární rodině. Jejich

⁴¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 24.

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 28.

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 28.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005, s. 273.

⁴⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009, s. 54.

⁴⁶ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 23.

podoba ovšem nemusí být vždy žádoucí. Do prvotních zkušeností dítěte se tak může promítnout prvotní odmítavý vztah matky k dítěti, lhostejný postoj rodičů, nedostatek projevů lásky vůči dítěti, nedostatek zájmu o dítě, nedostatek podnětů k jeho činnosti, nepřiměřené požadavky na něj kladené. Afektogenní zkušenosti jako třeba zážitky úzkosti se trvale zafixují a dochází k narušení psychického vývoje dítěte, což se odráží i do jeho budoucího života.

Každý jedinec od svého narození přejímá vzorce chování vlastních rodičů, které uplatňuje i on sám jako rodič. Jeho chování jako rodiče je ovlivněno jeho zážitky a zkušenostmi z období dětství. Podobnost chování v rodině s chováním vlastních rodičů vyplývá také z tendence rodičů rozvíjet u svých potomků stejné povahové vlastnosti a sklony, jaké mají oni a z tendence potomků napodobovat své rodiče. Pro dítě jeho rodiče představují vzor rodičovského chování. I když v dospělosti jedinec dochází k jinému názoru a snaží se o odlišný přístup ve výchově svých dětí, v situacích afektu se do jeho jednání promítnou vzorce chování z raného dětství. V mnoha případech týrajících rodičů byl prokázán mezigenerační přenos násilí. Týrající rodiče byli v dětství sami obětí týrání ze strany svých rodičů. Míra jejich následného týrání závisí na intenzitě a délce týrání, kterému byli vystaveni. Neschopnost jedince kontrolovat impulsy k násilnému chování vůči dítěti vyplývá z hluboce zakořeněných pocitů zloby a zášti, které jsou výsledkem vlastních traumat. Rodič své stresující zážitky znovu prožívá ve vztahu k vlastnímu dítěti.

Rodiče ubližující svým dětem tedy často pocházejí z typu rodiny, kterou poté sami vytvářejí. Jejich rodiče je odmítali, zneužívali, kladli na ně vysoké požadavky, chovali se k nim nepřátelsky a nelítostně i v případech, kdy dítě trpělo. Nemalou úlohu zde hrají výchovné výrazně trestající styly rodičů, které jsou z jejich strany omlouvány a zdůvodňovány, že i oni bývali bití a nijak jim to neublížilo. Sklon k týrání je tedy tímto způsobem předáván z generace na generaci, proto je nutné pracovat na včasném podchycení takových případů.

2.6. Kulturní a sociální podmínky

Člověk jako společenská bytost podléhá vlivům sociálního a kulturního prostředí, kterého je součástí. »Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa (prostor, který člověka obklopuje), s níž je člověk ve vzájemném působení, tj. na člověka působí svými podněty, ovlivňuje jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje,

přizpůsobuje se a také aktivně svou prací mění.«⁴⁷ Kulturní a sociální podmínky, ve kterých rodina žije, tedy představují významného činitele z hlediska vzájemných vztahů v rodině a s tím souvisejících přístupů a postojů rodičů k jejich dítěti. Kulturní prostředí je úzce spjato s prostředím společenským. Zahrnuje všechny materiální i nehmotné výsledky lidské aktivity včetně pravidel chování a morálních norem. Určuje tedy přijatelnost a nepřijatelnost určitých způsobů chování a umožňuje jejich transfer. V rámci přirozeného prostředí vznikají u člověka specifické potřeby jako potřeba pocitu existenční jistoty, pocitu společenského uplatnění, seberealizace aj., jejichž neuspokojování vzbuzuje v jedinci nespokojenost a následně psychické napětí, které potřebuje nějakým způsobem odbourávat. Při dlouhotrvající nepříznivé situaci se může prostředkem ke zvládnutí stresující události stát násilí.

Z hlediska kulturních a sociálních podmínek, ve kterých rodina žije, je třeba zmínit problematiku ekonomické a sociální situace v rodině. Jednou ze základních funkcí rodiny je funkce ekonomická, která v sobě obsahuje požadavek materiálního zabezpečení rodiny. Důležitou roli hraje v tomto případě snaha o ekonomické zajištění rodiny, která sebou přináší hned několik stresujících faktorů, které mohou vést k týrání dítěte rodičem. Sociální problémy dotýkající se rodičů a související často jeden s druhým jako je nezaměstnanost, omezená pracovní příležitost, nespokojenost v práci, nedostatečný příjem a chudoba, problémy s bydlením, společenská izolace, kulturní chudoba, představují pro rodiče velkou psychickou zátěž. Přináší s sebou pocity životní nespokojenosti, selhání, méněcennosti, závisti a s tím související napjatou a neradostnou atmosféru v rodině, obavy z budoucnosti. V těchto případech se rodina stává prostředím a dítě objektem k odbourání nahromaděného vnitřního napětí. Většinou se jedná o projevy agrese, které mohou mít podobu přímého fyzického násilí a představovat bezprostřední ohrožení dítěte anebo se transformují do formy ironie, posměchu, urážení apod.

V souvislosti se snahou o ekonomické zajištění rodiny se objevuje i jiná pro dítě nepříznivá situace a to nepřiměřené rodičovské zaujetí kariérou či jinými zájmy. Tendence rodičů trávit velkou část dne v zaměstnání souvisí se změnou způsobu života současné rodiny a změnou hodnotové orientace, kdy se do popředí dostává honba za materiálním ziskem. Rodiče jsou zabráněni do svých záležitostí, nezbývá jim čas na

⁴⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 99.

péči o dítě ani na vlastní relaxaci. Jsou podráždění, přetížení, neschopni uspokojovat psychické potřeby dítěte. V těchto případech dochází k zanedbávání dítěte ve formě citového opomíjení.

Častou příčinu negativního chování rodiče k dítěti představuje také podoba rodinných vztahů a s tím související vzájemný vztah rodičů. Obecně lze říci, že jakákoliv forma nevyrovnaných vztahů uvnitř rodiny představuje pro dítě nebezpečí. Nejčastěji se dítě stává obětí rozporů mezi rodiči v případě jejich rozvodu. Všechny formy rozpadu rodiny mají na dítě negativní vliv. Rozvod rodičů ovšem bývá doprovázen vzájemným osočováním a naschvály. Dítě se stává rukojmím rodičů. Při řešení rozvodu jsou rodiče pohlceni svými prožitky neštěstí, vnitřním neklidem a psychickou nerovnováhou. Zaměstnávají se dokazováním své pravdy. Budoucnost je pro ně nyní nejasná a budí v nich obavy. Dítě pro ně představuje rušící element. Nevěnují mu pozornost, jsou netrpěliví, netolerantní a nechápající, málo vnímaví k jeho potřebám. Reakce na nečekanou žádost o rozvod se u rodičů různí. U matky se objevují reaktivní deprese, které způsobují, že se nedokáže postarat o své dítě a musí jej předávat k péči někomu jinému. Otec většinou na dítě zanevře, nezajímá se o něj, o jeho potřeby, odmítá se mu věnovat, protože v něm cítí spojence své partnerky. Rodiče partnerské problémy řeší často přímo před dítětem, které do svých problémů vtahují, vylévají si na něm zlost a činí jej odpovědným. Mohou se tak projevovat i tendence se dítěte zbavit a nežít s ním. Tyto tendence se posilují, pokud je nápadná podobnost dítěte s jedním z rodičů.

V souvislosti s emocemi vyvolanými rozpadem rodiny se rodiče dopouštějí týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Pohnutkou fyzického násilí vůči dítěti ze strany rodiče je podvědomá touha psychicky zranit partnera, který je citově na dítěti závislý. Ke zneužívání dítěte dochází ve smyslu manipulace s ním. Dítě je využíváno jako prostředek v boji proti partnerovi. Musí čelit silnému psychickému nátlaku, kdy je nuceno lhát, přetvařovat se a chovat žádaným způsobem. Při zaujetí rodičů svými problémy není dítěti věnována dostatečná péče. Rodiče se odmítají o něj starat. V těchto stavech dochází často k zanedbávání dítěte.

Ohrožující stav pro dítě také představuje, pokud rodič vyznává zvláštní životní styl, je členem sekty, kultu či stoupencem nějakého rituálu. Sektou rozumíme »[...] seskupení lidí, které svým zaměřením představuje nebezpečí pro společnost, a to tím, že z jejích členů „vyrábí“ nesvobodné jedince úplně podřízené ideovým záměrům

sekty.«⁴⁸ U jedince, který se stává členem dochází k postupným změnám identity. Mění se jeho projev, je neschopný soustředění, otupělý a unavený. Ztrácí objektivní pohled na svět. Je povinen dodržovat konkrétní pravidla a zásady, které mohou být nebezpečné pro dítě. Jedná se o vydávání se z finančních prostředků, u některých sekt odmítání poskytované zdravotní péče, provádění různých rituálů či hromadných sebevražd, stranění se rodiny nebo dokonce opuštění dítěte.

2.7. Dítě jako symptom

Důležité místo v rámci motivací vedoucích rodiče k týrání dětí zaujímají faktory ovlivňující postoj a vztah rodiče k dítěti, jejichž předmětem je samotné dítě. »Obecně panuje laická představa o všeobšáhle, neomylné mateřské lásce, která přijímá dítě jakékoli a za jakýchkoli podmínek – bez výhrad, bezpodmínečně. Klinická zkušenost se však bohužel s touto představou mnohdy rozchází.«⁴⁹ Existuje celá škála postojů matky k dítěti, kde vedle kladného přijetí dítěte figurují také formy odmítání dítěte. Rodič jako primární vychovatel by měl pro dítě představovat jistotu, oporu a bezpečí. V důsledku rozličných okolností může ovšem docházet u rodiče k vývoji negativního vztahu k dítěti, který se v mnoha případech projevuje jako některá z forem týrání dítěte. Zdůraznit je třeba v této souvislosti okolnosti početí a narození dítěte, kde roli hraje míra zralosti rodičů, zda dítě přichází na svět jako chtěné či nechtěné, zdravé či postižené, zda odpovídá představám rodičům či nikoli, jestli se jeho péče ujímají oba rodiče nebo s ním zůstává jen jeden, většinou matka, a samozřejmě i osobnostní charakteristiky dítěte, kdy největšímu nebezpečí týrání ze strany rodiče jsou vystaveny děti, které své rodiče vyčerpávají neklidným a dráždivým chování a děti s hůře srozumitelnými projevy. Jedná se tedy o široký rozsah různorodých aspektů.

Závažnými jsou případy nechtěných dětí. Pro rodiče dítě nabývá podoby překážky a zátěže, která jim vzala jejich dosavadní život a brání jim být šťastní. Dítě jim znemožnilo jiný způsob života. Rodiče odmítají rodičovskou identitu, protože dítě jim připomíná závazek, který na sebe museli vzít. Výchova dítěte tak vede k psychické subdeprivaci, kdy »[...]matka v důsledku přetrvávajícího negativního postoje vůči dítěti i po jeho narození není plně schopna vědomě či nevědomě naplňovat nejzákladnější

⁴⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 179.

⁴⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 37.

psychické potřeby, které jsou důležité pro další psychosociální vývoj dítěte.«⁵⁰ V souvislosti s nechtěnými dětmi je třeba zmínit problematiku mladých rodičů a osamocených matek.

Pro utváření plnohodnotného citového vztahu k dítěti je nutná také citová zralost rodiče. V případě mladých rodičů, kteří ještě sami nedozráli, je těhotenství a následné narození dítěte znatelným šokem a problémem. Těhotenství bývá jediným motivačním faktorem k uzavření manželství, a tak ani vztah mezi partnery nemá pevný základ. Mladé matky a otcové nejsou schopni plnit základní rodičovské funkce. Není to úmyslně, ale z důvodu jejich psychosociální nepřipravenosti. Navíc mají obecně nižší socioekonomický status, více finančních a bytových obtíží, jsou nedostatečně informovaní a mají nedostatek znalostí a zkušeností.

Mladá matka je po narození dítěte naplněna vnitřním chaosem a obavami. Nestíhá povinnosti spojené s péčí o dítě, často potřebuje výpomoc jiné osoby. Starosti spojené s narozením dítěte pro matku převyšují radosti. Nemá energii, cítí se unavená a v důsledku toho je podrážděná, lituje se a své negativní rozpoložení přenáší na partnera. Reakce mladého otce je odlišná. Dítě vnímá jako element, který mu bude bránit v jeho plánech a omezovat ho. Uchovává si ovšem své vlastní zájmy a většinu činností přenechává na partnerce. Situace se vyhrcoje i pod tíhou partnerských rozepří. Pro emočně nevyspělou matku se dítě stává soupeřem až překážkou v uspokojování jejích vlastních potřeb, protože se na něj soustřeďuje většina pozornosti. Matka nabývá dojmu, že má kvůli němu zkažený život a objevuje se u ní ambivalentní vztah, kdy dítě zároveň miluje i nenávidí. Matka o svém rozporuplném vztahu k dítěti nemluví, pouze jej prožívá a negativně se vůči němu chová. V důsledku vzrůstající agrese je dítě nepřiměřeně trestáno za své přirozené chování anebo je hrubě zanedbáváno.

Nepříznivou situací pro dítě také je, pokud dochází k narození dítěte proti vůli matky a navíc není přítomen otec. Matka se se situací vyrovnává velmi těžko a její vztah k dítěti se může vyvíjet dvěma směry. První variantou je vývoj silně negativního postoje k dítěti, kdy pro ni dítě představuje překážku v jejím životě. Matka nemá z dítěte radost, promítá si do něj negativa jeho biologického otce a může až dítě nenávidět. Za těchto okolností bývá dítě fyzicky i psychicky zanedbáváno, přičemž se stav může stupňovat uzavřením manželství s novým partnerem a narozením dalšího

⁵⁰ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 148.

dítěte. Druhou reakcí matky pro dítě také nežádoucí je nadměrná ochranná péče. Matka se snaží dítěti vše vynahradiť, nadměrně o něj pečuje a v důsledku toho není dítě dostatečně připraveno pro život. Postupem času se mohou i objevovat výčitky, že kvůli dítěti zůstala sama a zkažila si život. V období dospívání je dítě nucena přebírat rodinné povinnosti. V tomto případě je dítě vystaveno týrání psychickému.

Formování nepříznivého vztahu rodiče k dítěti se dále dotýká dětí, které nesplňují očekávání rodičů. Každý rodič si o svém dítěti ještě před jeho narozením vytváří určitou představu. Je důležité poznamenat, že představy rodičů často souvisí s jejich nevyplněnými sny a cíli, kterých se snaží následně dosáhnout prostřednictvím dítěte. Pokud se tato představa po narození dítěte výrazně liší od reality, kdy dítě nemůže daný ideál naplnit, následuje zklamání rodiče, které může vést až k zavrhuječím chování vůči dítěti. Hrozí nebezpečí, že dítě bude méně milováno a více trestáno. V těchto případech dochází k přísným ale nezaslouženým fyzickým trestům dítěte, kdy se do trestu promítá osobní zklamání a ponížení rodiče anebo k psychickému týrání dítě ve formě zesměšňování a ponižování.

V mnoha případech se tento problém dotýká dětí s nějakou formou postižení. Narození postiženého dítěte je pro matku emoční šok, v jehož důsledku se s dítětem stahuje do ústraní. Dítě se stává ztotožněním zklamáných nadějí rodičů a »[...] svědectvím o jejich neúspěchu v biologicky i psychologicky pojaté rodičovské roli.«⁵¹ Obranná tendence rodičů proti nastalé situaci se promítá do jejich výchovných postojů. Objevují se agresivní výpady vůči dítěti jako původci jejich trápení, psychický nátlak i zanedbávání.

Další rizikovou skupinu dětí náchylných k násilí ze strany rodičů jsou děti, které rodiče svými projevy a chováním fyzicky i psychicky vyčerpávají a zatěžují. Zařadit sem můžeme děti, které celé noci propláčí, vztekají se, křičí a nejsou k utišení. V těchto případech je mechanismus násilí vůči dítěti snadno pochopitelný. U rodiče dochází k chronicky neuspokojené potřebě spánku, která se projevuje jako stav frustrace. Organismus sám tak spustí mechanismy, které člověka zbaví nahromaděného psychického napětí. V souvislosti s tím dochází u rodiče k agresivním projevům vůči dítěti.

⁵¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 48.

Labilní a citlivé děti se neustále drží v bezprostřední blízkosti rodiče, omezují jeho svobodu a uvádí jej do stavu chronické frustrace, která může vyústit v agresivní chování. Vedle nich děti hyperaktivní a impulzivní, často jsou zastoupeny děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, představují především zátěž pro nervový systém rodičů. Soustavně je zahlcují podněty, a tak zkratkovitý projev agrese vůči dítěti je výsledkem chronického stresu z přetížení jedním druhem podnětů. Konkrétně u dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí tvrdé tresty rodičů nemusí znamenat negativní vztah k dítěti, ale spíš výchovnou bezradnost. Agresi ze strany rodičů vyvolává také dětské lhaní formou zapírání či svádění něčeho na někoho, které rodič vnímá jako narušení rodičovské autority. Zmínit je třeba i domácí krádeže dětí, toulání, záškoláctví, útěky z domova, kde nadměrný fyzický trest představuje úlevu rodiče od stresu a je zesílen úzkostí o život a zdraví dítěte.

Na závěr figurují děti, kterým v důsledku nějaké zvláštnosti či výjimečnosti jejich povahy je složité porozumět nebo děti ocitající se ve specifické situaci, která porozumění ztěžuje. Málo pochopitelné projevy dítěte představují nápor na trpělivost rodiče. Do této skupiny dětí patří např. děti autistické.

2.8. Riziková dospělá a rizikové situace

Motivace rodičů k týrání, jak ukázal předcházející text, představují různorodou skupinu faktorů, kde roli hrají osobnostní rysy rodiče, sociální a partnerské faktory, osobnost dítěte, životní zkušenosti rodičů, problematika závislostí apod. Projevují se vždy v kombinaci s nějakou situací a pohnutkou, která nastartuje jejich projevy. V souvislosti s týráním dítěte rodičem můžeme tedy obecně nastínit typy jedinců, kteří v roli rodičů mohou mít sklon k týrání dítěte i dané situace, ve kterých ke spuštění týrání dítěte rodičem dochází.

Z hlediska osobnosti se jedná o jedince s anomálním vývojem osobnosti, kteří jsou postiženi nějakou charakterovou či emoční odchylkou, tedy jedince s poruchou osobnosti. Zmínit je třeba také lidi trpící duševní nemocí, konkrétně nějakým psychotickým, neurotickým onemocněním či mentální retardací, dále osoby se sklonek k agresivnímu chování nebo jedince impulzivní a nezdrženlivé. Sklon k týrání dítěte se dále objevuje u osob s různým typem závislosti, hlavně alkoholové a drogové. V důsledku akutního stresu se násilí na dítěti dopouštějí osoby zklamané, dlouhodobě nezaměstnané a neúspěšné, silně profesně vytížené s nedostatkem času na rodinu,

jedinci ocitající se v tíživé ekonomické či sociální situaci. Začlenit do této skupiny osob je nutné i jedince s vlastním traumatizujícím zážitkem v podobě nějaké formy násilí, osoby nezralé a v poslední řadě také přívržence zvláštních způsobů života, členy sekt a vyznavače různých rituálů.

Rizikové situace, ve kterých dochází k ubližování dítěte se vyznačují nejčastěji akutním stresem dospělého jedince, který se uvolní ve formě agrese. Spouštěcí mechanismy mohou být různorodé. Může se jednat o pláč a křik dítěte, jeho chování, útky z domova, toulání se, inklinaci k cizím lidem, neposednost a nevladatelnost dítěte, neposlušnost dítěte, neschopnost rodiče postarat se o dítě aj.

Publikace autorů Dunovského, Dytrycha, Matějčka a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* (Praha, 1995) přináší zajímavé rozřazení rizikových dospělých a rizikových situací z hlediska jednotlivých forem týrání dítěte. V oblasti fyzického násilí autoři shledávají jako rizikové osoby jedince s anomálním vývoje osobnosti, osoby psychicky nemocné, alkoholiky, toxikomany, mladistvé rodiče, osoby se zvláštním životním stylem, hlavně stoupence agresivních rituálů a jedince v dlouhodobé stresové situaci. V rámci rizikových situací zdůrazňují zkratkovité jednání v důsledku manželských konfliktů, stresových situací, alkoholové nebo drogové intoxikace, hmotné bídy, stresu z prožitku vlastní viny, stresového zatížení při somatickém onemocnění, fyzické a psychické vyčerpanosti aj.

U problematiky sexuálního zneužívání se pozornost zaměřuje především na muže trpící sexuálními úchytkami, muže staršího věku, muže sexuálně hyperaktivní, muže vystavené dlouhé sexuální abstinenci v důsledku partnerských konfliktů či nemoci, neschopné nalézt si vhodný protějšek pro sexuální uspokojení, nespokojené s normálním sexuálním životem, dále na alkoholiky a toxikomany. Nebezpečnými situacemi je alkoholová či drogová intoxikace, stísněný životní prostor rodiny, příležitosti, celkově uvolněné pojetí sexuality v rodině.

V případech zanedbávání jsou konkrétně uváděny jen rizikové osoby, ke kterým jsou řazeni jedinci s mentálním postižením, tělesně či duševně nemocné osoby, smyslově či pohybově postižení lidé, osaměle žijící osoby, alkoholici a toxikomani, mladí rodiče, lidé s deprivací životní historií, lidé ve složité socioekonomické situaci a lidé nadměrně vytížení.

3. TÝRÁNÍ DÍTĚTE RODIČEM

3.1. Týrání dítěte rodičem

»V obecné představě je rodina prostředím, kde je dítě milováno a přijímáno, postavy rodičů, především matky, jsou vždy chápány jako milující. Přesto se v realitě velmi často setkáváme s rodinami, kde dítě nejen že není zahrnováno láskou, ale kde trpí, kde je dokonce týráno.«⁵² Týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte rodičem představuje závažný sociálněpatologický jev. Vyvěrá z nerovnovážného vztahu dítěte a jeho rodiče, který je založený na uplatňování autority ze strany rodiče. V případě zneužití moci ze strany rodiče se dítě ocitá v postavení bezbranné oběti, která je vystavena různým formám násilí. Tento stav je nazýván *CAN neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*.

Oficiální definice tohoto závažného problému byla vytvořena na základě doporučení zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992. Zahrnuje »[...] jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a následkem kterých dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte.«⁵³ Jinak řečeno je to »[...]soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte.«⁵⁴

Jedná se o jev ve společnosti nepřijatelný a odmítaný. Není ovšem jednostranným aktem pachatele, ale interakcí mnoha rozličných faktorů. Své místo v něm zaujímá vzájemný vztah rodiče a dítěte, vnímání rodičovství a jeho význam ve společnosti, osobnostní charakteristiky dítěte s jeho zvláštnostmi a odchylkami aj. Vyskytuje se ve čtyřech formách, z nichž každá představuje pro dítě značné utrpení a ovlivňuje ho v jeho psychickém, fyzickém a sociálním rozvoji. Konkrétně se jedná o fyzické, psychické, sexuální násilí a zanedbávání dítěte. »Negativní vztah, nedostatek péče či fyzické a psychické týrání posilují u dítěte negativní sebepojetí a nedovolují mu

⁵² VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 28.

⁵³ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 43.

⁵⁴ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 15.

rozvinout plně své možnosti. Rodiče a další členové rodiny mohou projevovat svůj negativní vztah k dítěti aktivně či pasivně [...]«⁵⁵ v souvislosti s jednotlivými formami týrání dítěte.

3.2. Fyzické násilí

Fyzické týrání »zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, které mohou mít aktivní anebo pasivní povahu.«⁵⁶ Jedná se o »[...] fyzické ublížení dítěti nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.«⁵⁷ Výchozím bodem k tělesnému týrání je tělesný trest. Důležitou roli zde sehrává tolerance společnosti a také úroveň vztahů v rodině.

Jak již bylo naznačeno, fyzické týrání existuje ve dvou formách, aktivní a pasivní. Detailní popis jednotlivých forem podává publikace autorů Dunovského, Dytrycha, Matějčka a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* (Praha, 1995). Aktivní forma tělesného týrání zahrnuje ohrožování nebo poškozování dítěte násilím v různé podobě od tržných a zhmožděných ran a poranění přes bití, zlomeniny, krvácení, dušení až k usmrcení dítěte. Aktivní fyzické zneužívání dítěte vyúsťuje formou tělesného poranění. Pro mechanická poranění je typické, že čím je dítě menší, tím je větší krutost rodiče. Je to v důsledku bezmocnosti dítěte, které ještě není schopno promluvit. V důsledku fyzického týrání dítěte se objevují zavřená a otevřená poranění. Mezi zavřená poranění jsou řazena poškození tkání a orgánů tupým násilím, pohmožděniny často charakteristického tvaru (např. otisk ruky), vytrhávání vlasů, zhmoždění od kousnutí, poranění šlach, nervů, cév, kloubů, zlomeniny v důsledku nadměrného šubnutí či kroucení, různá poranění hlavy, která jsou nejčastější příčinou úmrtí týraných dětí. Dále poranění míchy a poranění nitrobřišních orgánů. V rámci otevřených poranění se objevují rány. »Ranou rozumíme každé porušení kůže, sliznice nebo povrchu některého orgánu.«⁵⁸ Nejlehčím typem rány je oděrka, která se objevuje jako řezná, bodná, tržná, zhmožděná, střelná aj. Následují rány na hlavě, nitrooční

⁵⁵ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 32.

⁵⁶ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 246.

⁵⁷ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 43.

⁵⁸ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 46.

krvácení, rána na hrudníku, popáleniny především v důsledku ponořování kojenců do vařící vody nebo polívání větších dětí horkou vodou, pálení cigaretou, zranění třením (např. vlečením po koberci), popáleniny od provazu na zápěstích a kotnících. Mnohočetná zranění dítěte se objevují v případech, kdy je dítě dlouhodobě vystaveno útokům psychicky narušeného rodiče. K fyzickému násilí na dítěte dochází velmi často za použití různých předmětů (bič, vařečka, řemen apod.) a to převážně na citlivé části těla dítěte (hlava, břicho, genitálie aj.).

Pasivní forma tělesného týrání úzce souvisí se zanedbáváním dítěte. Zahrnuje poškozování dítěte v tělesné oblasti v souvislosti s nedostatečným uspokojováním jeho životních potřeb.

Nebezpečí fyzického násilí jsou nejvíce vystaveny děti neklidné, nesoustředěné, dráždivé, příliš aktivní nebo pasivní, plačtivé, často s mentálním postižením, děti, které neodpovídají představám svých rodičů nebo nesou rysy nenáviděného partnera. Hlavními znaky tělesného týrání dítěte jsou znatelná tělesná poškození, nechut' dítěte o poraněních mluvit, dále lysiny, strach ze styku s rodiči, strach jít domů a opakované útoky z domova, strach z lékařské prohlídky, sklon k agresivnímu chování a k sebetryznění.

3.3. Psychické násilí

Další formou týrání dítěte rodičem je *psychické týrání*, což je »[...] takové chování dospělé osoby, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování.«⁵⁹ Citové týrání je hlavně slovní povahy. Zahrnuje verbální útoky rodiče na sebevědomí dítěte, kdy je opakovaně ponižováno, zesměšňováno a omezováno. Stejně jako fyzické násilí i psychické je dvojí povahy, aktivní a pasivní. Aktivní citové týrání zahrnuje podceňování, ponižování, výsměch a zesměšňování dítěte, nadávky, nadměrné psychické tresty jako je nucená izolace ve tmě, nahánění strachu dítěti. Pasivní forma citového týrání opět úzce souvisí se zanedbáváním dítěte. Jedná se o malý zájem rodičů z důvodu nedostatku času, nedostatečnou stimulaci a péči o dítě, neuspokojování jeho základních psychických potřeb. Zátěž pro dítě také představují velké nároky rodičů. Citové týrání může mít podobu citového vydírání, kdy rodiče v dítěti udržují pocit viny a vyžadují po něm určitý způsob chování nutný

⁵⁹ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 44.

k jejímu odčinění. Často bývá doprovázeno fyzickým a sexuálním týráním, ale nejedná se o pravidlo.

Důsledky psychického týráním jsou velmi rozsáhlé. U dítěte dochází k trvalým následkům v intelektové a emoční oblasti, mohou se projevovat známky opoždění ve vývoji. Charakteristické jsou problémy se sebehodnocením a to nejčastěji pocity méněcennosti a nedostatek sebedůvěry, ale může se jednat i o sklon k přeceňování. Dítě si neváží samo sebe, buď je ustrašené a úzkostné anebo se chová agresivně. Obecně je přítomen problém v mezilidských vztazích a v jednání s lidmi. Doprovodnými znaky citového týráním bývají útky z domova, záškoláctví, lhaní a sklon k patologickému jednání.

3.4. Sexuální násilí

Závažným ale těžko odhalitelným způsobem týráním dítěte rodičem je *sexuální zneužívání*. Jedná se o »[...]nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.«⁶⁰ V rámci pohlavního týráním dochází k »[...] interakce mezi dítětem a dospělým, při níž je dítě poníženo (degradováno) na objekt uspokojení sexuálních nebo sexualizovaných potřeb dospělého.«⁶¹ Základní faktor sexuálního zneužívání představuje praktikování sexuálního násilím s cílem získat pocit moci a nadvlády. Největší počet sexuálního zneužívání dítěte se odehrává právě v rodině.

K sexuálnímu zneužívání dochází ve dvou formách, nekontaktní či bezdotykové a kontaktní či dotykové. Nekontaktní forma zahrnuje praktiky lehčího rázu, u kterých nedochází k přímému tělesnému kontaktu s dítětem, jako jsou obscénní hovory, obnažování vlastních genitálií, masturbace před dítětem, zapojování dítěte do sexuálních aktivit dospělých, předvádění pornografického materiálu. Při formě kontaktní již dochází k přímému styku s dítětem. Může mít podobu nepenetrativní, kdy se jedná o přímý tělesný kontakt s dítětem, dotýkání se jeho těla a intimních míst, mazlení, dráždění přes oblečení i nahého těla, a penetrativní. Ta představuje

⁶⁰ VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilím v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 44.

⁶¹ ČÍTRKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš čeněk, s.r.o., 2004, s. 182.

nejzávažnější podobu sexuálního zneužívání a to genitální kontakt, orálně nebo análně genitální kontakt, simulovaný či reálný pohlavní styk s dítětem. Konkrétně se může jednat o obtěžování ve smyslu osahávání erotogenních zón často ve spojitosti se slovním obtěžováním. Pokud je dítě k sexuálním praktikám nuceno, jedná se o sexuální útok, kdy rodič za užití síly vyžaduje kontakt s dítětem, mazlí se s ním a vniká do něj. Vynucené vniknutí do vagíny, konečníku nebo úst dítěte penisem je nazýváno znásilnění. V souvislosti se sexuálním zneužíváním přímo ze strany rodiče je také třeba zmínit incest jako sexuální aktivitu mezi dítětem a jeho rodičem.

Obětí sexuálního zneužívání se stávají především holčičky a to hlavně děvčátka s koketním chováním a s výrazně ženskými tvary. U nejmenších dětí pohlaví nerozhoduje. Často se jedná také o děti zanedbávané a opomíjené, děti s mentálním postižením, děti neinformované. Průvodními příznaky sexuálního zneužívání dítěte jsou poruchy v jídle a spánku, těžkosti v dýchání, drobná poranění na intimních místech, nepatřičné praktické znalosti a výchovné problémy.

Důsledkem sexuálního zneužívání je u dítěte vznik syndromu dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití. Projevuje se v pěti fázích. Začíná etapou utajování, kdy je dítě rodičem zpracováno a nikde o svém příkoří nehovoří. Následuje fáze bezmocnosti postavit se dospělému, kterým je v tomto případě jemu blízká osoba, fáze svedení a přizpůsobení se, která vyplývá z faktu, že zneužívání není jednorázovou záležitostí, a tak dítě jej přijímá a vzniklé situaci se podřizuje. Poté dochází k opožděnému a nepřesvědčivému odhalení, kdy dítě zneužívání odhaluje se zpožděním, čímž působí nevěrohodně. Nakonec pod tíhou závazku ochránit rodinu a zabránit zavržení rodičů odvolává svoji výpověď. Poškození dítěte se projevuje hlavně později ve schopnosti utvářet a udržovat partnerské vztahy. Narušena je sféra sebevědomí, objevuje se sebeobviňování a sebepoškozování. V oblasti sexuální může docházet k vyhýbání se sexuálními kontaktům až ke vzniku fobií, k předčasné sexuální vyzrállosti a promiskuitě. U chlapců dochází k identifikaci s týrajícím rodičem, u dívek se objevuje reakce typická pro oběť s prvky sebeobviňování a bezmocnosti.

3.5. Zanedbávání

Poslední z aspektů CAN je *zanedbávání dítěte*, které představuje »[...] jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte anebo ohrožuje

dítě.«⁶² Je to »[...] pasivní přístup rodičů k dítěti, nezájem a nedostatek starostlivosti o dítě.«⁶³ Zanedbávání dítěte může mít různou podobu. Jak již bylo zmíněno, velmi úzce souvisí s pasivní formou tělesného a psychického násilí páchaného na dítěti. V té souvislosti může mít charakter tělesného zanedbávání dítěte, kdy dochází k neuspokojování tělesných potřeb dítěte ve smyslu nedostatečné výživy, osobní hygieny, ochrany, nepřiměřeného oblečení, bydlení a zdravotní péče. Z hlediska citového zanedbávání se jedná o neuspokojování psychických potřeb dítěte a to především potřeby lásky, jistoty a bezpečí. Ve vztahu k dítěti a jeho potřebám se jedná také o zanedbávání výchovy a vzdělávání dítěte, kdy je dítěti znemožněno naplnit svůj vzdělanostní potenciál.

Zanedbávání dítěte se nejčastěji objevuje v rodinách s nízkou socioekonomickou a kulturní úrovní. Fyzicky zanedbávané děti mají trvale hlad, jsou nedostatečně oblečeny, trpí chronickou únavou a dalšími neléčenými onemocněními, vykazují neurotické chování. V dnešní době ovšem nejsou výjimkou ani rodiny zdánlivě navenek ukázkové, kde profesně vytížení rodiče kompenzují nedostatek pozornosti, času a citových projevů vůči dítěti materiálním přebytkem. Obětí zanedbávání se stávají především děti pasivní, mentálně či somaticky nemocné. Mají sníženou sebeúctu a objevují se sklony k sebepoškozování.

Hlavním důsledkem tohoto typu týrání dítěte je psychická deprivace, která označuje u dítěte »[...] psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.«⁶⁴ Psychická deprivace vyvěrá z deprivace citové, neuspokojování potřeby citového přijetí, lásky a bezpečí a z deprivace sociální, sociálního nepřijetí a zesměšňování dítěte. V důsledku psychické deprivace se opět u dítěte může rozvinout buď pasivní či agresivní chování. Dítě si často vynucuje pozornost, má problémy v mezilidských vztazích, které se projevují v pozdějším věku závažnými poruchami chování, závislostmi, asociálním chováním a špatným zvládnutím partnerské i rodičovské role. V souvislosti s tělesným zanedbáváním si dítě nevytvoří potřebné hygienické návyky, neosvojí si očekávané

⁶² VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, s. 45.

⁶³ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 247.

⁶⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 115.

způsoby chování, správnou životosprávu apod. V důsledku zanedbávání výchovy a vzdělávání dochází k zaostávání dítěte.

3.6. Následky týrání dítěte

Vystavení dítěte týrání, zneužívání nebo zanedbávání páchaného ze strany rodiče má pro dítě hluboké a dalekosáhlé následky umocněné navíc tím, že se jich dopouští osoba jemu nejbližší. Každá forma týrání dítěte má pro dítě určité specifické následky. Jsou ovšem také projevy dítěte, které doprovází všechny formy týrání. Jedná se o aktuální dopad týrání na dítě, tzn. současné prožívání dítěte, ublížení na zdraví, utrpení a bolest, pocit beznaděje a bezmoci, křivdy a zavržení. Výrazné jsou pocity viny, kdy pro dítě je jediným vysvětlením chování rodiče ono samo. V návaznosti na stresové situace prožívané dítětem v průběhu týrání se dostávají také následky dlouhodobé, které se projevují změnami v osobnosti. Narušena je především oblast sebepojetí a sebehodnocení dítěte a jeho důvěra ke světu. Objevují se problémy v mezilidských vztazích.

Jako reakce na prožité trauma, fyzického, psychického či sexuálního charakteru, vzniká *posttraumatická stresová porucha*. Je to »[...] soubor různých poruch chování a prožívání včetně somatických reakcí (poruchy spánku, potivost, třes, nevolnost apod.), které vznikají jako důsledek extrémního stresového prožitku přesahujícího běžnou lidskou zkušenost.«⁶⁵ Její základní charakteristikou je, že »[...] jde o normální reakci normálního člověka na nenormální situaci.«⁶⁶

Průvodní jevy posttraumatické stresové poruchy přehledně a srozumitelně uvádí publikace autorek Čírtkové, Vitoušové a kolektivu *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů* (Praha, 2007). Z textu vyplývá, že je přítomno několik skupin potíží. Základem posttraumatické stresové poruchy je existence traumatické události. V souvislosti s touto událostí se objevuje její znovuprožívání ve formě spontánně se vybavující nutkavých vzpomínek, tíživých snů, intenzivní psychické bolesti. Postižený jedinec se nápadně vyhýbání podnětům souvisejících s traumatickou událostí, kdy není schopen vzpomenout si na důležité momenty krizového situace, objevují se pocit izolace a odcizení, ztráta životních perspektiv, neschopnost autenticky prožívat city.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 31.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 34.

V neposlední řadě přetrvávají příznaky zvýšené aktivační hladiny, tj. poruchy spánku, zvýšená podrážděnost, zhoršená schopnost soustředit se, poruchy koncentrace, hypervigilance, nepřiměřená reakce v neočekávaných situacích. V důsledku posttraumatické stresové poruchy tedy dochází k celkovému narušení emocionální stability dítěte.

4. PREVENCE A PROGNÓZA TÝRÁNÍ V RODINĚ

4.1. Prevence týrání v rodině

Prevence představuje »[...] odbornou činnost na předcházení a zabraňování příčin vzniku, prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického anebo sociálního vývoje občana.«⁶⁷ Je to soubor opatření, která mají předcházet určitým nežádoucím jevům, v tomto případě týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Prevence je realizována na třech úrovních, jako primární, sekundární a terciární.

Primární prevence je prvním stupněm preventivního působení. Jejím cílem je snížit pravděpodobnost týrání dítěte a rozsah jeho poškození. Snaží se tedy nalézt příčiny tohoto jevu a předcházet jeho vzniku. Rozlišujeme ji na specifickou, která se přímo zaměřuje na rizika spojená se vznikem poškození a nespecifickou, která podporuje žádoucí zdravý vývoj dítěte a rodiny. V centru zájmu primární prevence se nachází široká veřejnost. Dílčím cílem primární prevence je obeznámit ji s danou problematikou a posílit obecná opatření ve prospěch rodin s dětmi. Dále se primární prevence zaměřuje již konkrétně na rodiče, pedagogy a vychovatele dítěte a jejich vzdělávání. Důraz je kladen na rodičovskou zodpovědnost a snahu vytvořit u rodičů takový systém hodnot, aby byli schopni přijímat své děti takové jaké jsou a kladli na ně přiměřené požadavky. Celková osvěta je zaměřena na problematiku práv dítěte, zabezpečení přiměřené péče, výživy či výchovné metody. Vedle vychovatelů dítěte je primární prevence zaměřena také na odborné pracovníky a veřejné činitele, zdůrazňuje roli školy z hlediska programů sexuální výchovy a výchovy k rodičovství a neopomíjí ve svém působení ani mladé lidi a s nimi související téma prevence nechtěného těhotenství a plánování rodiny.

Druhou rovinu prevence představuje prevence sekundární. Ta se již zaměřuje na vyhledávání rizikových skupin obyvatelstva. V rámci těchto skupin ještě k samotnému týrání dítěte nedošlo, a proto je hlavním cílem sekundární prevence odhalování rizik a snaha udržet je pod kontrolou. V souvislosti s týráním dítěte rodičem je třeba podotknout, že jsou určité skupiny jedinců, kteří mají pod vlivem osobnostních charakteristik a specifických zátěžových situací větší sklon k projevům násilí vůči dítěti,

⁶⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 248 – 249.

než jiní. Stejně tak existují i skupiny dětí, které se stávají častěji oběťmi týrání. Obě tyto skupiny byly již detailněji zmíněny v rámci předešlých kapitol.

Na případy, ve kterých již došlo k projevům násilí vůči dítěti, se zaměřuje terciární prevence. Jejím hlavním cílem je zamezit opakování daného jevu. V rámci tohoto stupně prevence bývá zahájen diagnostický proces, jehož výsledkem je určitá prognóza předpokládající další chování týraného dítěte i týrajícího rodiče.

K účinnější prevenci výrazně přispívá probační a mediační činnost, která v České republice představuje vcelku mladou instituci. Funguje od 1. ledna 2001. Obecně se zaměřuje na vyhledávání alternativ k řešení a sankcionování kriminálního jednání. Jejímí hlavními cíli jsou integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti. Napomáhá k urovnávání sporů mezi obviněným a poškozeným, přispívá k zefektivnění trestního řízení a k předcházení recidivě.

4.2. Úloha sociálního pracovníka při řešení CAN

V rámci prevence týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte důležitou roli sehrává sociální pracovník. Stěžejní částí práce sociálního pracovníka je *vyhledávací činnost*, v rámci které »[...] vyhledává rodiny s malými dětmi žijícími v nepříznivých rodinných poměrech, děti vůči kterým rodiče neplní rodičovské povinnosti anebo ohrožují či narušují jejich výchovu.«⁶⁸ V souvislosti s touto činností sleduje cíl prevence a zaměřuje se na rizikové skupiny obyvatelstva. Zajišťuje poradenskou a terapeutickou pomoc rodičům, kteří se projevují násilně vůči dítěti anebo nejsou schopni mu poskytnout plnohodnotnou výchovu.

Sociální pracovník tedy působí i v rodinách, ve kterých již k ublížení dítěti došlo. Jeho hlavním úkolem zde je zajistit, aby se již taková situace neopakovala. Společně s dalšími odbornými pracovníky musí objektivně posoudit celou situaci ohroženého dítěte, vypracovat příslušnou anamnézu a na jejím základě navrhnout řešení nastalé situace. Jedná se o velmi zodpovědnou práci, kdy každé rozhodnutí má vliv na další život ohroženého dítěte.

⁶⁸ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 249.

4.3. Prognóza týrání v rodině

Prognóza je určitým výsledkem šetření v postižené rodině, kde došlo k některé formě týrání dítěte. Na základě vyhodnocení situace v rodině sociální pracovník předkládá určité možnosti změn životního způsobu rodiny, návrh na pomocná, ochranná, terapeutická a jiná opatření k co nejšetrnějšímu vyřešení vzniklého stavu, hlavně s ohledem na dítě. Závěrem jsou velmi složitá rozhodnutí, zda dítě zůstane či nezůstane v rodině. Přednostně se vychází ze sebeopravné schopnosti rodiny, na kterou se ovšem nedá úplně spolehnout, a tak je nutné při rozhodování zvážit veškeré faktory a okolnosti provázející týrání dítěte.

Rozhodnutí je výsledkem multidisciplinárního přístupu ze strany různých odborníků jako je praktický lékař, odborní lékaři, psycholog, sociální pracovník. Objevují se případy, kdy je možné uzdravení rodiny dlouhodobou terapií s dítětem a jeho rodinou, kdy rodina je neustále sledována a opakovaně šetřena, zda nedochází u rodičů k návratu patologického jednání. Terapeutické působení může mít podobu různých léčebných programů. Jedná se o »specifické léčebné působení psychologickými prostředky. Cílem je odstranit či zmírnit potíže, na kterých se podílejí psychologické a sociální faktory. V průběhu psychoterapie dochází ke změnám prožívání a chování pacienta.«⁶⁹ Psychoterapie není zaměřena jen na oběť týrání, ale také na týrajícího. Může vést k posílení sebedůvěry rodiče, rozvíjet u něj rodičovské dovednosti či jej učít zvládat projevy dítěte, které předtím vedly k jeho týrání. Je třeba říci, že neexistuje univerzální psychoterapie, vždy je brána v potaz individualita jedince. Důležitým úkolem psychoterapie také je zmenšit pravděpodobnost, že týrané dítě bude v dospělosti týrajícím rodičem. Po skončení psychoterapie je rodina dlouhodobě sledována. Vedle těchto případů jsou ovšem i takové, kde je situace natolik závažná, že je jediným možným řešením podání trestního oznámení na rodiče a kde záchrana rodiny jako celku není možná.

4.4. Závěr

Předešlý text ukázal, že výskyt týrání dítěte v rodině ovlivňuje celý chod rodiny a může vést až k jejímu rozpadu. Rodina přitom v životě dítěte a stejně tak i

⁶⁹ TKÁČ, Juraj. *Učební texty z psychiatrie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004, s. 7.

dospělého člověka hraje zásadní roli. Jak již naznačila celá teoretická část této práce její správné fungování je předpokladem žádoucího vývoje každého člověka. Už od raného dětství si působením rodičů dítě návyky a získává zkušenosti, které jej provázejí celý život. Bohužel neplatí, aby vše a vždy fungovalo, jak si přejeme a stejně tak i v rámci rodiny se mohou vyskytnout okolnosti, které její chod naruší a které mohou vést až k výskytu patologických jevů v rámci ní. V souvislosti s tématem této práce se jedná konkrétně o výskyt týrání dítěte v rodině ze strany rodiče. Na první pohled se jedná o těžko pochopitelný jev, který ovšem ve výsledku vyvěrá nejen z těžko ovlivnitelných faktorů jako jsou osobnostní charakteristiky týrajícího rodiče, jeho postižení psychické či tělesné nebo zmíněné zakotvené návyky či traumata z dětství, ale i z neojedinělých životních situací jako je napjatá situace v rodině v důsledku manželských rozepří, nepřipravenosti mladých rodičů na péči o dítě či špatné socioekonomické situace v rodině a samozřejmě dalších již výše zmíněných. Formy použitého rodičovského násilí vůči dítěti jsou tak odrazem neovladatelných impulsů, frustrace či jen uvolňování celkové životní nespokojenosti a zloby na dítěti, z jehož strany rodiči hrozí nejmenší nebezpečí odporu, protože se takovému chování ještě nedokáže bránit. Proto je třeba opět zdůraznit roli preventivního působení, aby v rámci společnosti docházelo k minimalizování výskytu rizikových faktorů a oslabení daného jevu.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1. Úvod a základní charakteristika šetření

Hlavní smyslem průzkumného šetření je doplnění teoretických informací praktickými poznatky a poukázání na to, v jaké formě se zkoumaná problematika objevuje v reálném životě. Předmětem průzkumného šetření tedy zůstává téma motivací rodičů vedoucích k týrání dítěte. Cílem zkoumání je co nejlépe specifikovat motivace rodičů k týrání vlastního dítěte a v souvislosti s tím se zaměřit na formy, kterými se dané jednání rodiče projevuje. Výchozí bod praktické části představuje výzkumná otázka »Jaké motivace je možné nacházet v chování rodiče týrajícího své dítě?«.

V rámci šetření se vychází ze souboru náhodně vybraných deseti případů týrání dítěte páchaného ze strany rodiče z oblasti moravského regionu, ke kterým došlo v průběhu uplynulých čtyř let, tzn. v období let 2007 – 2010. Případy byly publikovány v moravských denících vydávaných společností VLTAVA-LABE PRESS, která se zaměřuje na regionální tituly. Ty byly sjednoceny pod jednotný název Deník, který nese i internetová doména www.denik.cz, odkud byly zkoumané novinové články získány.

5.2. Metodika sběru a zpracování dat

V rámci tohoto průzkumného šetření byly jako základní použity dvě metody, analýza spisového materiálu a studium odborné literatury. Analýza spisového materiálu zahrnuje rozbor a hodnocení obsahu písemných produktů, v tomto případě novinových článků s tematickým zaměřením na týrání dítěte rodičem, které byly získány z internetového zdroje. Jednotlivé případy budou zkoumány s důrazem na získání určitých poznatků, které pomohou naplnit cíl šetření a objasnit problematiku motivace rodiče vedoucí k týrání dítěte a další faktory s tím související. Konkrétně se jedná o nalézání informací o týrajících rodičích a týraném dítěti, o motivacích rodičů k týrání dítěte, o samotném týrání a jeho formách a pro doplnění i o opatřeních, která jsou z těchto případů vyvozována, přímo ve vybraných textech. Nedílnou součástí šetření je také snaha o interpretaci a zhodnocení výsledků analýzy alespoň v rámci této

malé skupinky zvolených případů týrání dítěte rodičem. Metoda studia odborné literatury napomáhá k pochopení náležitostí průzkumného šetření a k odhalení možností uchopení tématu z hlediska zkoumané problematiky.

5.3. Zpracování a rozbor získaných dat

Nedílnou součástí praktické části je oddíl zabývající se zpracováním a rozbohem získaných dat. Je věnován již konkrétním případům, analýze samotných textů a shromažďování poznatků důležitých k vyvození určitých závěrů. Sledováno bude v jednotlivých článcích pět faktorů. V první řadě se jedná o osobu týrajícího rodiče, zda je jím matka, otec či oba rodiče. Dalším ukazatelem je osoba týraného dítěte neboli viktimy. V souvislosti s ní bude zkoumáno, vůči kterým dětem bylo týráno namířeno, jejich věk a pohlaví. Ústředním zjištěním bude motivace vedoucí rodiče k týrání dítěte a na to navazující forma a projev použitého násilí vůči dítěti. Jako poslední bude také brán v potaz typ opatření stanoveného při šetření případu, který může mít formu trestu, výchovného opatření či jinou.

5.3.1. Případ 1

»Soud poslal ženu z Brna za týrání syna do vězení

Brno – Dva roky a osm měsíců za mřížemi. To je verdikt, který v pondělí vynesl brněnský městský soud pro třiadvacetiletou Lucii O. Žena je obviněná z toho, že roku 2008 postavila svého tehdy tříletého syna do horké vody a způsobila mu tak vážná zranění.

„Krvaví matka, která myslela především na své vlastní pohodlí. Tak označila obviněnou u soudu státní zástupkyně. Lucie O. z Brna podle obžaloby svého malého syna bila a vulgárně mu nadávala. Vše vyvrcholilo v říjnu 2008, kdy žena tříletému chlapci ponořila nohy do vany s horkou vodou. Dítě pak strávilo 34 měsíců v nemocnici, nevyhne se však dalším operacím. Podle lékařů ho následky zranění budou provázet celý život.

Soudní znalkyně z oblasti psychologie řekla, že dítě nemělo žádné vzpomínky a nedokázalo se vyjadřovat. „Vše svědčilo o lhotejně, tvrdé výchově. Chlapec nepoznal mazlení, jen dril,“ uvedla znalkyně Marta Skulová. Dodala také, že dítě mělo zanedbaný vývoj řeči a ostatních schopností. To se však rychle změnilo, když se ho ujala jeho babička Vlasta Rohánková.

Babička chlapce nemá se svou dcerou dobré vztahy. Podala na ní také trestní oznámení. Několikrát upozorňovala sociální pracovníky na to, že Lucie O. zanedbává výchovu svých dvou malých dětí. Potvrdila to také další soudní znalkyně, která byla v pondělí předvolaná k městskému soudu. Blanka Zapletalová vypracovala posudek, podle kterého je Lucie O. sebestředná, nevyrovnaná osobnost se sklony ke lhaní. „Děti jí byly odebrané, ona tím ale netrpí. Je ráda, že může chodit s kamarádkami do kaváren a jezdit na výlety do Prahy. Nechápu však, kde na to bere, protože není zaměstnaná,“ divila se Zapletalová.

Špatné vztahy s matkou

Advokát Milan Kružík postavil obhajobu Lucie O. na tom, že měla špatné vztahy s matkou. „Výpověď Vlasty Rohánkové je v tomto případě klíčovým důkazem. Vzhledem k tomu, že nejsou matka s dcerou schopné se domluvit, nelze z výpovědi Rohánkové vycházet,“ tvrdil Kružík.

Soudce Petr Schlagmann byl ale jiného názoru. Po vynesení rozsudku řekl, že žena neposkytovala svému dítěti dostatečnou péči. Zpochybnil také tvrzení Lucie O., že chlapec vlezl do vany sám. „Dítě by do vany lezlo tak, že by tam nejprve dalo jednu nohu a pak druhou. Kdyby tam spadlo, mělo by popáleniny i jinde. Zranění chlapce obě tyto verze vyvrací. Okraje popálenin jsou velmi ostře ohraničené,“ řekl Schlagmann,

který Lucii O. poslal na 32 měsíců do vězení s ostrahou. Kromě toho musí zaplatit pojišťovně více než šest set tisíc korun. Proti rozsudku se však může ještě odvolat. Za týrání a ublížení na zdraví hrozilo ženě až osm let. «⁷⁰

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka, 23 let
- viktima: syn, 3 roky
- motivace: charakterová či emocionální odchylka – matka je sebestředná nevyrovnaná osobnost se sklony ke lhaní
- týrání: fyzické týrání – ponoření nohou dítěte do horké vody, bití
psychické týrání – vulgární nadávky, lhostejná výchova
zanedbávání – zanedbaný vývoj řeči a další schopnosti
- opatření: nepodmíněný trest odnětí svobody ve výši 32 měsíců ve věznici s ostrahou

5.3.2. Případ 2

»Pět let týrala svou vlastní dceru

Brno - Případ týrané devítileté dívky zaměstnal na posledního čtvrt roku brněnské vyšetřovatele. Překvapilo je s jakou necitelností se k ní její vlastní matka chovala.

„Úplně ji chyběl mateřský cit. Dítě vnímala jako přítěž. Ukládala ji nejrůznější úkoly, které dívka nemohla splnit. Když neuspěla, fyzicky ji trestala. Dívka byla psychicky úplně zničená. S podobným příkladem jsem se dlouho nesečkala,“ uvedla vyšetřovací komisařka Michaela Kučerová.

Devítiletá školačka bydlela se svojí matkou a dvěma mladšími nevlastními bratry v Brně. Matka byla v domácnosti a jedinou její péčí byla starost o děti. „Rodina vypadala navenek úplně normálně. Děti byly vždy upravené a čistě oblečené. Ve škole jim nikdy nechyběla svačina a dívka měla výborný prospěch. Ani nikdo ze sousedů nic netušil,“ pokračovala Kučerová. za tím vším stál neuvěřitelný dril a vydírání ze strany matky. Vyšetřovatelé nezjistili, že by ubližovala i svým synům. Dcera jí sloužila jako hromosvod. Chtěla po ní, aby psala své úkoly do školy třeba sedmkrát, dokud nebyly dokonalé. Když úkol nesplnila, zavřela ji do sklepa nebo vyhodila na chodbu bytu se slovy, že se vrátí až bude konečně hodná.

Podle psychologičky Marie Vignatiové si matka nejspíš vybrala dceru proto, že byla lehce ovladatelná a nekladla žádný odpor. Mohla si přes ní také vyřizovat staré účty ke svému bývalému partnerovi. „Další možností je, že matka trpí nějakou poruchou osobnosti. Je nepřirozené, aby matka své děti týrala. Je přirozené, že každá žena své děti ochraňuje,“ uvedla psychologička. Za týrání dětí hrozí ženě až osm let vězení.«⁷¹

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka
- viktima: dcera, 9 let
- motivace: dítě jako symptom – dítě přítěž

⁷⁰ ŽÁČKOVÁ, Andrea (2010). *Soud poslal ženu z Brna za týrání syna do vězení.*

Zdroj: <http://www.denik.cz/regiony/za-tyrani-syna-do-vezeni20100322.html>. 19.4.2010

⁷¹ ČTVRTEČKOVÁ, Helena (2010). *Pět let týrala svou vlastní dceru.* Zdroj:

<http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/pet-let-tyrala-svou-vlastni-dceru20100128.html>. 19.4.2010

vzájemný vztah rodičů – přes dítě vyřizovány účty k bývalému partnerovi

porucha osobnosti

➤ týrání: fyzické týrání

psychické týrání – ukládání nesplnitelných úkolů, zavírání do sklepa, vyhazování z bytu, dril, vydírání

➤ opatření: projednáván trest odnětí svobody na dobu 8 let

5.3.3. Případ 3

»Týrali vlastní děti, soud je znovu poslal do vězení

Ústí nad Labem – Manželé Dunkovi z Bíliny byli za ohrožování výchovy mládeže a týrání svěřené osoby odsouzeni odvolacím soudem odsouzeni, každý z nich, ke dvěma a půl rokům vězení.

Předtím prvostupňový okresní teplotický okresní soud poslal pětáctýřicetiletého Lubomíra Dunka do vězení na pět let a jeho ženu, dnes třicetiletou Květu Dunkovou, na 2,5 roku.

Krajský soud v Ústí nad Labem o tom rozhodl dnes (16.11.2009) v rámci odvolání obžalovaných manželů Dunkových proti rozsudku Okresního soudu v Teplících ze dne 12. srpna 2008. Odvolání Dunkové odvolací soud zamítl, ale Dunkovi trest snížil.

Rodiče žili na poněkud jiné planetě, než ostatní lidé na severu Čech, a jejich děti tím trpěly. Psycholožka Ilona Wölfelová ve svém znaleckém posudku uvedla, že ze svého pohledu se chovali rodiče normálně. Ve skutečnosti ale rodiče bránili dětem v jejich psychologickém vývoji. Rodiče nechťeli pochopit, a ani u odvolacího soudu nepochopili, že jejich chování děti těžce poškozuje.

Otci dětí podle teplotického okresního soudu přitěžovalo, že byl v roce 1986 odsouzen za pohlavní zneužívání a v roce 1993 za znásilnění, ale podle odvolacího soudu od té doby se nedopustil otec Dunka žádného trestného činu. Pro časový odstup od předchozích trestných činů na něho proto nelze hledět jako na recidivistu. Byl proto obdařen stejným trestem jako jeho manželka.

Náhodný nález

Případ začal 17. ledna 2008, kdy sociální pracovnice v Bílině při kontrole v bytě Dunkových objevily starší dva ze tří synů, čtyřletého Lubomíra a tříletého Davida zavřené v malé temné zatuchlé komoře bez okna, plné odpadků, cigaretových vajglů, na pročůrané matraci.

V ten den přišly na kontrolu a všimnuly si chlapců v komoře proto, že za dveřmi komory uslyšela jedna z nich jakési bučení či hučení. Když chlapce objevily a provedly prohlídku bytu, rychle odešly, aby se vrátily do bytu za asistence lékařky, policie a strážníků.

Děti byly nejprve převezeny do nemocnice v Teplících, odtud byly předány do péče kojeneckého ústavu v Teplících. Děti byly velmi zanedbané, špinavé, zavšivené. Neměly ani základní hygienické návyky, jedly rukama, nebyly zvyklé na nočník, močily před sebe, místo slov používaly jen skřeky. Dunková tvrdí, že je nesmysl, že děti byly zavšivené. Nebyly zanedbané. Prostě si na ně úřední šiml zasedl.

Stížností bylo více

Rodina byla pro podezření ze zanedbání péče sledována několik let a matka byla napomínána, že musí s dětmi komunikovat a nesmí je zamykat v pokoji, když vaří, jak sociální pracovnice při návštěvách v rodině zjistily během svých kontrol.

O špatné péči Dunkových o děti vypovídaly v srpnu minulého roku před prvoinstančním okresním soudem v Teplících sousedky rodiny, které s nimi bydlely v Duchcově a později v Bílině, kde byly děti rodině odebrány.

Jedna ze sousedek popsala, že děti stále plakaly, ven s nimi chodili rodiče zhruba jednou měsíčně, když si šli vyzvednout sociální dávky, a to ještě všechny tři děti dali do jednoho kočárku. V zimě venku měly děti na sobě prý jenom tričko, slabé tepláky a bačkůrky, neměly bundu, čepici ani rukavice.

Psycholožka Wölfelová uvedla, že oba rodiče jsou sice víceméně slaboduší, s IQ 60 až 65, ale o děti se mohli rádně postarat.

Dnes uražená Dunková před odvolacím soudem říkala, že není vůči dětem nebezpečná, a neví proč by měla být retardovaná, jak o ní píše psycholožka.

Jiný svět Dunkových

Psycholožka Wölfelová uvedla, že ze svého pohledu se chovali rodiče normálně. Ve skutečnosti ale rodiče bránili dětem v jejich psychologickém vývoji. Byli upozorňováni na problémy, ale výtky rodiče odmítali. Podle psycholožky si neuvědomují náročnost výchovy dětí. Když hovořila s rodiči, psycholožka zjistila, že lež považují za samozřejmost, říkali, co se jim právě hodilo.

Dunková hovořila o tom, že neustále vaří, děti mají teplé jídlo několikrát denně, mezitím šunku apod. Z hlediska nákladů na jídlo to nebylo možné. Ale Dunková říkala, že má na jídlo denně pět set až tisíc korun...

Jejich děti byly také z jiného světa. Jak jinak říci, že nejstaršímu synovi bylo zhruba 4,5 roku a přitom v chování byl na úrovni 1,5 let starého dítěte. Děti neuměly ani mluvit, jedly rukama. Jídlo si z talíře vyklápily na stůl a daly se do jídla. Pokud měly ještě hlad, ukradly další jídlo dětem kolem sebe.

Sex před dětmi

Již u okresního soudu bylo řečeno o rodičích, že vzbudili pohoršení sousedů tím, že přes krátké záclony bylo z protějšího domu vidět, jak manželé Dunkovi souložili za přítomnosti svých dětí. Přitom například jedno dítě plácalo přes zadek nahých rodičů a druhé napodobovalo jejich pohyby. Jedna sousedka dokonce uvedla, že když se vystavila nahá Dunková do okna, vypadala jako smrt – kostra potažená kůží.

Dunková přivedla na svět celkem pět dětí. Jedno nevychovala, tři jí byly odebrány, a páté čekala v době, kdy teplejší soud rozhodl, že si půjde sednout na 2,5 roku do vězení.

Páté dítě ale také nevychovala, protože bylo předběžným rozhodnutím ženě odebráno.⁷²

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka, 30 let, otec, 45 let
- viktima: 3 synové, 3, 4, 4,5 roku
- motivace: zvláštní způsob života
slaboduchost (IQ 60 - 65)
- týrání: zanedbávání – nedostatečná hygiena, ošacení, stravovací návyky, nedostatek podnětů a s tím související opoždění ve vývoji
psychické týrání – zamykání v pokoji a v komoře
sexuální zneužívání – soulož před dětmi, zapojování dětí do sexuálních aktivit
- opatření: trest odnětí svobody na dobu 2,5 roku pro oba rodiče

5.3.4. Případ 4

»Matka týrala své dítě, to je teď v péči psychiatrů

Havlíčkův Brod - Příběh rozvráceného manželství, nezvládnutého mateřství a nehezkeho dětství osmiletého dítěte, který vyvrcholil jeho týráním a ponižováním ze strany matky, u Okresního soudu v Havlíčkově Brodě projednávala samosoudkyně Hana Doubková.

V jeho závěru konstatovala, že šestačtyřicetiletá V. I. z Havlíčkova Brodu je vinna ve smyslu obžaloby, která ji vinila z trestného činu týrání svěřené osoby. Žena měla své dítě opakovaně bít rukou, vařečkou a traumatizovat ho i kvůli malichernostem těmi nejhrubšími vulgaritami. Odsoudila ji za to k trestu patnáctiměsíčního vězení, podmíněčně odloženého na dobu tří let, a dozoru probační služby. Rozsudek není pravomocný, státní zástupce i obhájka si vzali lhůtu na rozmyšlenou.

Obžalovaná svého jednání litovala

Dlouhotrvající manželské spory, které provázely četné hádky, obviňování a vulgarity, skončily nevěrou a odchodem muže ze společné domácnosti k milence.

⁷² ROČEK, František (2009). Týrali vlastní děti, soud je znovu poslal do vězení. Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/tyrali-vlastni-deti-soud-je-znovu-poslal-do-vezeni.html. 19.4.2010

„V tu dobu jsem byla velmi přecitlivělá a dítě se navíc špatně učilo a ve škole zlobilo. Nosilo poznámky, dlouhé písemné tresty, které mělo kromě úkolů dělat navíc. Přiznávám, že jsem na něho křičela, když na mě výtky nereagovalo, hrozila mu vařečkou, ale odmítám, že bych ho fyzicky napadala, nebo sprchovala studenou vodou,“ řekla mimo jiné obžalovaná, která na počátku i v závěru hlavního líčení zopakovala, že své dítě miluje a že mu chce být dobrou mámou. „Lituji všeho, co se stalo. Věřím, že s pomocí odborníků jsem schopna mnoho věcí napravit,“ uvedla.

Hrubé nadávky a dětský pláč

Její slova ale byla v přímém rozporu s tvrzením svědků – sousedů z panelového domu, kteří před soudem hovořili o neuvěřitelném křiku plném těch nejhrubších vulgarit.

„Docházelo k tomu často, slyšel jsem hrubé nadávky a pláč dítěte. Někdy to trvalo i několik hodin,“ uvedl například jeden z nich.

A byli to nakonec sousedé, kteří se rozhodli zakročit s úmyslem ukončit toto několik měsíců trvajících martyrium. Sepsali stížnost a s patnácti podpisy ji předali kompetentním úřadům.

Léky nepomohou

Soudní znalci z oboru psychiatrie dospěli k závěru, že V. I. netrpí žádnou psychickou poruchou.

Označili ji ale za nezralou a emočně nevyrovnanou se sklonem k hysterii, teatrálnosti s omezenou schopností sebeovládání, která končila bouřlivými afekty. Konstatovali, že obžalovaná přenesla své invectivy vůči manželovi, a po jeho odchodu i svou frustraci ze zátěžové situace, na dítě.

„To se stalo náhrazkovým objektem,“ vysvětlil jeden z nich. Sdělil dále, že V. I. byla schopná rozpoznat důsledky svého jednání, i to, že není v silách medikace volní vlastnosti obžalované změnit. „Tady léky nepomohou,“ řekl.

Obhajoba se snažila výpovědi svědků zpochybnit tvrzením, že jde jen o nepřímá svědectví. Výpověď otce dítěte označila za ovlivněnou dlouhodobou nefunkčností stavu a k výpovědi nezletilého dítěte poznamenala, že není plně věrohodná. A to s odvoláním na znalecký posudek psychologa, který dítě šetřil a posuzoval jeho psychické schopnosti a sociální dovednosti.

Také otec dítě fyzicky trestal

Poukazovala i na to, že otec nezvládl svou roli a v rodinných konfliktech byl pasivní. Při soudním projednávání otec přiznal, že i on dítě fyzicky trestal. Ovšem v daleko menší míře.

„Surová pravda vyšla najevo. Dítě místo toho, aby mělo péči matky, byť sama prožívala nelehké období, zažívalo strach a dostávalo se mu těch nejhrubších nadávek a bití,“ uvedla v závěrečné řeči soudkyně Hana Doubková.

Dítě je na základě předcházejícího rozhodnutí Okresního soudu v Havlíčkově Brodě svěřeno do péče jeho otce. V důsledku prožitého traumatu je ale v současné době v péči dětských psychiatrů.⁷³

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka, 46 let
- viktima: syn, 8 let
- motivace: vzájemný vztah rodičů – dlouhotrvající manželské spory
- týrání: fyzické týrání - opakované bití rukou a vařečkou
psychické týrání – traumatizování vulgaritami kvůli malichernostem
- opatření: trest odnětí svobody ve výši 15 měsíců s podmíněčným odložením na 3 roky, dozor probační služby

5.3.5. Případ 5

»Za týrání a zneužívání půjde na 3,5 roku za mříže

Brno /AKTUALIZOVÁNO/ Třiatřicetiletý Zdeněk K. několik let zneužíval svoji dceru a tyranizoval další členy rodiny. Krajský soud mu ve středu potvrdil trest tři a půl roku ve vězení s ostrahou.

⁷³ KULHÁNEK, Jaromír (2009). *Matka týrala své dítě, to je teď v péči psychiatrů.*

Zdroj: <http://www.denik.cz/regiony/matka-tyrala-svedite-to-je-ted-v-peci-psychiatru.html>. 19.4.2010

Zdeněk K. dva roky zneužíval čtyřletou dceru, týral manželku i dva nemanželské syny. Okresní soud Brno–venkov ho za to v dubnu poslal na tři a půl roku za mříž, brněnský krajský soud ve středu tento rozsudek potvrdil.

Násilí v rodině Zdeňka K. vládlo od roku 2004, kdy začal týrat svoji manželku. „Mlátil ji sklenicí po hlavě, rozbil o ni obraz, vyhrožoval jí a urážel ji,“ popsal násilí v manželství státní zástupce Zdeněk Matula. Zdeněk K. ženě také vyhrožoval, že jí ublíží nožem.

Kvůli penězům

Podle Matuly začal teror v rodině kvůli finančním problémům. „Agresivní chování pravděpodobně odstartovalo předlužení, se kterým se neuměli vyrovnat,“ řekl Matula.

V roce 2006 začal Zdeněk K. týrat i dva nevlastní syny, kteří s ním žili v domácnosti. „Mlátil je řemenem přes holý zadek, vyčítal jim, co jedí, vyhrožoval jim zabitím, když budou plakat, a podobně,“ vyjmenoval Matula. Dvojčatům v té době bylo devět let a s psychickými následky hrůzných zážitků se dodnes nevyrovnaly.

Výpraskům unikla jedině dcera třiatřicetiletého Zdeňka K. Tu však místo toho začal muž v roce 2004 pohlavně zneužívat. „Holčičce byly pouhé čtyři roky. Přesto se před ní ukájel, hladil ji po celém těle a strkal jí předměty do vagíny,“ uvedl Matula.

Zatímco o bití synů měla jejich matka údajně tušení, o zneužívání dcery nevěděla. „Holčičku totiž její otec obtěžoval v době, kdy byla matka v práci,“ vysvětlil státní zástupce.

Své zážitky dívka svěřila až psychologce. „S bratry mluvila jen o tom, jak tatínek ubližuje mamince,“ řekl Matula. Zneužívaná dívka se podle sociální pracovnice Magdy Petřů se svými zážitky stále nevyrovnala. „Navštěvuje pravidelně psychologa,“ popsala Petřů.

Zdeňka K. uznal vinným už letos v dubnu Okresní soud Brno-venkov. Za tři trestné činy, které spáchal, ho poslal na tři a půl roku do vězení. Obžalovaný se však proti rozsudku odvolal. „Co se stalo, to se stalo, ale můj klient nebyl nikdy trestán a uložený trest je příliš vysoký,“ řekl před soudem jeho obhájce Karel Prchal.

Odvolání podal také otec obžalovaného. „Ta žena si vše vymyslela, děti bila sama,“ vysvětlil otec, proč požaduje, aby byl jeho syn zproštěn viny.

Dvě verze násilí

Rodina obžalovaného i jeho přátelé svědčili již u okresního soudu v jeho prospěch, zatímco přátelé a blízcí manželky stáli za ženou. „Polovina svědků tvrdila, že všem ubližoval muž. Druhá polovina říkala, že děti týrala manželka a vlastní týrání si vymyslela,“ popsal složité dokazování státní zástupce.

Proti obžalovanému však svědčily i výpovědi dětí u psychologa. „Podle znaleckých posudků je věrohodná i žena, takže soud se přiklonil k její výpovědi o domácím násilí,“ dodal Matula.

Zdeňku K. hrozilo dva až deset let vězení. „Trest tři a půl roku ve vězení s ostrahou tedy nepovažujeme za nepřiměřeně vysoký,“ odůvodnil rozsudek rozsudek soudce Jaroslav Pálka.⁷⁴

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: otec, 33 let
- viktima: dcera, 4 roky, 2 nevlastní synové dvojčata, 9 let
- motivace: finanční problémy – předlužení vedlo k agresivnímu chování
- týrání: sexuální zneužívání – ukájení se před dítětem, osahávání, vsouvání předmětů do vagíny dítěte
 - fyzické týrání – bití řemenem
 - psychické týrání – vyčítky, vyhružky zabitím
- opatření: trest odnětí svobody na dobu 3,5 roku ve vězení s ostrahou

⁷⁴ TAUŠOVÁ, Zuzana (2009). Za týrání a zneužívání půjde na 3,5 roku za mříž. Zdroj: <http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/za-tyrani-a-zneuzivani-pujde-na-roku-za-mrize.html>. 19.4.2010

5.3.6. Případ 6

»Matka je podezřelá z pohlavního zneužívání dětí

Příbyslav - Otřesný případ sexuálního zneužívání dětí řeší od neděle kriminalisté v Havlíčkově Brodě. Pětatřicetiletá žena z Příbyslavi je podezřelá, že několik let pohlavně zneužívala své dva nezletilé syny. Jednomu je teprve jedenáct, druhému třináct let.

Policie včera nechtěla s ohledem na charakter případu zveřejnit žádné další informace. „Mohu pouze potvrdit, že případ prošetřujeme jako podezření ze spáchání trestného činu pohlavního zneužívání. Jde o velmi čerstvou věc, na které policisté pracují teprve několik hodin,“ řekla v neděli v podvečer bez dalších podrobností havlíčkobrodská policejní mluvčí Jana Mazourová.

Údajně se sama přiznala

Případ je ojedinělý i tím, že z pohlavního zneužívání je podezřelá žena a matka dětí, nikoli otec či otčím, jak bývá častější. Přestože kriminalisté okolnosti případu zatím tají, Deníku se podařilo zjistit, že podezřelá matka a celá rodina pochází ze sociálně slabého prostředí a žijí v nuzných podmínkách.

Jde o ženu původem ze Slovenska. Údajně se měla k pohlavnímu zneužívání přiznat. Podle informací Deníku měla přesně popsat, jak často mezi ní a chlapci k sexuálnímu styku docházelo. Prý i několikrát týdně.

Oba chlapci údajně matčino zneužívání snášeli rozdílně. Na celý případ upozornila policii cizí osoba. Policisté prověřují i verzi, že otec o zneužívání dětí věděl. Navíc není vyloučeno, že se žena stala ze strany manžela obětí domácího násilí a týrání.

Havlíčkobrodská policie se snaží zjistit i to, co vedlo ženu k pohlavnímu zneužívání jejích nezletilých synů. Jedna z vyšetřovacích verzí je i ta, že byla v dětství sama zneužívána.«⁷⁵

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka, 35 let
- viktima: 2 synové, 11 a 13 let
- motivace: vlastní zkušenost z dětství – matka byla možná sama obětí
- týrání: pohlavní zneužívání
- opatření: není upřesněno

5.3.7. Případ 7

»Mlátí své děti tyčí, po synovi hodil nůž, jde do vězení

Louny - Může si otec dovolit své děti třikrát týdně seřezat páskem a násadou od koštěte? Hrubě jim nadávat a třeba je i ostříhat do hola? To byly otázky, které si v pátek kladl Okresní soud v Lounech, jenž se zabývá případem týrání pěti dětí ve věku od dvou do 14 let z obce Nové Sedlo na Lounsku.

V podstatě však nešlo o trýznění v pravém slova smyslu, ale spíše o hrubé zanedbání péče. To mělo za následek, že děti byly hyperaktivní, kradly, kouřily, chodily za školu a neměly základní sociální návyky – jedno z dětí například čúralo pravidelně do skříně. Rodiče pak problémy řešily nepřiměřenými fyzickými tresty.

Neutěšená situace v rodině trvala pět let a vyšla najevo loni na konci listopadu. Otec opět řádění svých ratolestí psychicky nezvládl a hodil ve vzteku po sedmiletém Marianovi kuchyňský nůž, který zrovna držel v ruce. Dítě zasáhl do zad, našťastí ho nijak vážně nezranil – způsobil mu půlcentimetrovou ranku. Otec skončil ve vazbě. Děti byly záhy umístěny do dětského domova, matka výchovu totiž nezvládala.

Před lounským soudem v pátek o situaci v rodině hovořila nejstarší z pěti sourozenců – 14letá dívka, nevlastní dcera obžalovaného. „Otec nám říkal ty debile. Hanku a Mariana mlátil asi tak dvakrát třikrát týdně holou rukou i páskem. Dostali, když nechodili do školy, vraceli se pozdě domů nebo po vesnici dělali nepořádek,“ řekla.

⁷⁵ MARTÍNEK, Roman (2008). *Matka je podezřelá z pohlavního zneužívání dětí.*

Zdroj: http://havlickobrodsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/20081229zneuziti_pribyslav.html. 19.4.2010

Popsala též incident s nožem. „Ten večer se balily dárky na vánoce. Táta otevíral nožem autíčko, aby ho něj mohl dát baterky. Marian ho neposlechl a on hodil ten nůž,“ uvedla. Též vysvětlila, jak to bylo s ostříháním sourozenců do hola. „Ostříhal je kvůli vším.“ objasnila dívka

Nic jiného v mládí nezažil

Před soudem vypovídaly jako svědci též sociální a pedagogičtí pracovníci, kteří zanedbání péče o děti potvrdili. Velkou měrou se na neutěšené výchově a situaci v rodině podílela i matka, která se v současné době zdržuje na neznámém místě. Nikdo ze svědků však na dětech nepozoroval žádnou fyzickou újmu – podlitiny či krvavé šrámy.

Podle psychologických posudků otec na svých dětech pouze uplatňoval výchovu, kterou sám zažil, když byl malý. Nic jiného neznal a bral to jako normu. Zřejmě si ani neuvědomoval, že dělá něco špatně. „Já jsem děti opravdu netýral. Dostávaly jen rukou nebo páskem. Toho s tím nožem opravdu velmi lituji,“ řekl obžalovaný před soudem.

Soudkyně nakonec rozhodla, že 35letý muž je vinen a odsedí si rok ve vězení. Udělila mu nižší trest, než je v zákonné sazbě. Tak za týrání dětí činí 2 až 8 let odnětí svobody.

„Obžalovaný nic jiného v mládí nezažil a není schopen posoudit své činy, ale kvůli tomu nemůže být vyčleněn z trestnosti. Své děti trestal nepřiměřeně a příliš často. Pokud to trvá delší dobu, lze i toto považovat za týrání,“ řekla v odůvodněním rozsudku.

Ten zatím není pravomocný. Obžalovaný se sice odvolání vzdal. Zákonnou lhůtu si však ponechal státní zástupce.⁷⁶

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: matka, otec, 35 let
- viktima: 5 dětí, 2-14 let
- motivace: vlastní zkušenost z dětství – přejatý tvrdý způsob výchovy
- týrání: fyzické týrání (otec) – bití rukou, páskem, násadou od koštěte, útok nožem
 - psychické týrání (otec) – hrubé nadávky
 - zanedbávání péče (otec, matka)
- opatření: trest odnětí svobody na dobu 1 roku (otec)

5.3.8. Případ 8

»Rozřežu děti a spálím je v kotli, vyhrožoval tyran

Brno /AKTUALIZOVÁNO/ – Brněnský krajský soud poslal na dva a půl roku do vězení devětatřicetiletého Milana Fukana ze Zbraslavi na Brněnsku. Muž týral manželku a své dva syny.

Chvilé strachu a napětí prožívala manželka devětatřicetiletého Milana Fukana ze Zbraslavi na Brněnsku. Když totiž její muž odešel do hospody, vracel se obvykle s bojovou náladou. Zlost pak obracel nejen vůči ní, ale i na jejich dva syny, Petra a Milana. Za týrání a domácí násilí ho v úterý poslal brněnský krajský soud do vězení s ostrahou. Stráví tam dva a půl roku.

„Fukan týral manželku Helenu nejméně od listopadu 2006 do loňského května. Několikrát ho kvůli domácímu násilí vykážala policie z domu. Fukan na ženu zaútočil vždy, když byl pod vlivem alkoholu. Nadával jí, bil ji a chtěl po ní peníze na pití a cigarety,“ řekl předseda senátu brněnského krajského soudu Drahomír Drápal.

Peklo za zavřenými dveřmi

Pokaždé, když přišel Fukan domů namol opilý, udělal u rodinného krbu peklo. Kromě ženy napadal i své dva syny. „Vyhrožoval, že je rozseká a spálí jejich těla v kotli. Své myšlenky možná myslel vážně. Petra

⁷⁶ PROCHÁZKOVÁ, Monika (2008). *Mlátil své děti tyčí, po synovi hodil nůž, jde do vězení*. Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/mlatil_deti20080927.html. 19.4.2010

například několikrát svázal řetězem a bil ho. Chlapec utrpěl těžké příkoří a do konce života bude nést následky,“ upozornila státní zástupkyně Květoslava Procházková.

Okresní soud pro Brno-venkov Fukana z týrání dětí zprostil. Odvolací senát byl ale jiného názoru. „Fukan syny prokazatelně mučil. Byť se vymlouvá, že byl pod vlivem alkoholu, z jeho jednání ho opilost nevyvíňuje,“ poznamenal soudce Drápal. Spis, který se týkal týrání dětí proto poslal zpátky soudcům z Brna-venkova, kteří se případem budou muset v nejbližších měsících zabývat.

Rodiče odsouzeného muže brání. Podle nich je obětí on. „Syn má problémy s alkoholem a chtěli jsme ho poslat na léčení. Dopadlo to tak, že sedí,“ zlobil se Fukanův otec. Za syna se postavil a tvrdil, že na manželku ruku nevztáhl. „Když si pro něho loni v květnu přijela policie, byl tak opilý, že se válel po podlaze. Nebyl schopný mluvit, natož vztáhnout ruku na Helenu,“ zdůraznil.

Oběť o tyranii mlčela

Senát brněnského soudu ale o týrání manželky ani na chvíli nepochyboval. Ve spisu jsou totiž důkazy o tom, že Fukan svou ženu skutečně několik měsíců týral. „Oběť ale trpěla takzvaným Stockholmským syndromem a pachatele místo udání chránila. Loni v lednu Fukan kupříkladu rozbil porcelánovou vázu, vzal do ruky střep, klekl se na ženu a řezal ji do krku. Pak jí řekl, ať si sedne do rohu místnosti a počká, až vykrvácí,“ píše se ve spisu. Manželka se sice pokusila z domu utéct, ale tyran jí chytil za vlasy a zatáhl zpátky. Pak šel pro sekeru, postavil se s dřevorubeckým nástrojem před ni a vyhrožoval. „Rozsekám tebe i děti,“ zakřičel podle výpovědi týrané ženy Fukan.

Proti verdiktu odvolacího soudu si může Fukanův obhájce Michael Buchlovský podat dovolání k Nejvyššímu soudu. Pravděpodobně to udělá. „Důkazy totiž jednoznačně neprokazují, že by můj klient manželku skutečně týral,“ řekl advokát po skončení hlavního líčení.⁷⁷

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: otec, 39 let
- viktima: 2 synové
- motivace: alkoholová závislost
- týrání: fyzické týrání – svazování řetězem, bití
psychické týrání – vyhrožování zabitím, nadávky
- opatření: trest odnětí svobody na dobu 2,5 roku ve vězení s ostrahou

5.3.9. Případ 9

Za zmrzačení dcer půjde muž na 4,5 roku do vězení

Plzeň - Roční dcery 26letého Ladislava Kokyho nikdy neprožijí plnohodnotný život. Po brutálním týrání svého otce zůstanou dvojčata navždy postižená.

Mozek jedné z holčiček už se pravděpodobně vůbec nebude vyvíjet. Za to poslal v pátek Městský soud Plzeň-město Kokyho na 4,5 roku do vězení. Kvůli závislosti na heroinu musí zároveň podstoupit protidrogovou léčbu a pojišťovně zaplatit statisícové náklady na léčení dětí.

Podle obžaloby mlátil otec své několikátýdenní dcery rukou, třásl s nimi a do čaje jim přidával diazepam. Jeho útoky skončily proraženou lebkou, zlomenými žebry nebo krvácením do mozku. Ve třech měsících našli zubožená dvojčata v plzeňském bytě policisté. Koky se v přípravném řízení k činům přiznal, před soudem ale odmítl, že by se na týrání kojenců podílel. „Nic jsem neudělal. Neumím si vysvětlit, kdo jim ublížil,“ hájil se. Svého druhá se zastávala i matka holčiček.

Soudkyně Ivana Růžičková přesto Kokyho uznala vinným a poslala ho do věznice s dozorem. „S podobným případem jsem se v praxi ještě nesetkala,“ okomentovala průběh hlavního líčení.

Týraná devčátka nyní žijí v plzeňském kojeneckém ústavu, z problémové rodiny byla odebrána i jejich starší sestra Sandra.⁷⁸

⁷⁷ MOKRÝ, Pavel (2008). Rozřežu děti a spálím je v kotli, vyhrožoval tyran.

Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/tyran_vyhrozoval20080812.html, 19.4.2010

⁷⁸ PLEVKOVÁ, Eva (2008). Za zmrzačení dcer půjde muž na 4,5 roku do vězení.

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: otec, 26 let
- viktima: 2 dívky dvojčata, 3 měsíce
- motivace: drogová závislost (heroin)
- týrání: fyzické týrání – bití rukou, třesení, podávání diazepamů
- opatření: nepodmíněný trest odnětí svobody ve výši 4,5 let ve věznici s dozorem, protidrogová léčba, úhrada nákladů na léčbu dětí

5.3.10. Případ 10

»Týral syna, dostal podmínku

ZNOJMO - Několik let týral svého syna otec z Konic u Znojma. Dítě se pokusilo o sebevraždu. Otec odešel od soudu s pětiletou podmínkou a nařízenou protialkoholní léčbou.

Šrám na krku sedmiletého chlapce připoutal loni na podzim pozornost jeho učitelky. Následovalo oznámení úřadům a policii. Hoch se totiž neúspěšně pokusil o sebevraždu oběšením. Jeho otec, Pavel Rojík, stanul ve středu před znojemským okresním soudem. Čelil obvinění, že chlapce nejméně dva roky týral hrubým zacházením, zejména nepřiměřeným křikem a bitím.

Soud muže uznal vinným, udělil mu tříletý podmíněný trest, nařídil dohled probační služby a ambulantní protialkoholní léčbu.

„Jde o velmi závažné a společensky vysoce nebezpečné jednání. Hlavní líčení obžalobu potvrdilo. Obžalovaný syna dlouhodobě týral, vyčítal mu jeho vadu řeči i to, že chtěl často spát u matky, na niž je velmi citově vázán,“ řekla státní zástupkyně Naděžda Březinová

Pro obžalovaného proto navrhla nepodmíněný trest vězení a také ústavní ochrannou protialkoholní léčbu. Rojík před soudem odmítl vypovídat, v přípravném řízení ale všechna obvinění popřel a proti trestnímu stíhání podal stížnost

Jako svědkyně soud předvolal matku a manželku obžalovaného. Vypovídat se rozhodla jen matka, Marta Rojíková, která se svým mužem, rodinou obžalovaného a dvěma dalšími syny žije ve venkovském domě. I ona obžalobu odmítla

„Máme ho všichni rádi, nedáme na něj dopustit. Ale co by z něj vyrostlo, kdybychom dítěti nemohli ani dát na zadek, když neposlouchá? V žádném případě ale není pravda, že by se mu syn posmíval kvůli vadě řeči a bil ho. To spíš já jsem občas dala malému na zadek,“ tvrdila před soudem babička týraného dítěte.

Odmítla i to, že by měl obžalovaný problémy s alkoholem. „Když je celý den v práci v horku jen o vodě, proč by si nemohl dát večer pár piv,“ podotkla Rojíková.

Znalecké posudky, čtené při hlavním líčení, potvrdily, že sedmiletý hoch trpí syndromem týraného dítěte. U obžalovaného psychiatr a psycholog našli emoční poruchu osobnosti a závislost na alkoholu. Pít podle znalců zhoršovalo jeho jednání, ale nerušilo jeho schopnosti rozpoznávat důsledky vlastního počínání.

U druhého dítěte v rodině znalci žádné známky ani důsledky špatného zacházení nezjistili.

„Soudní řízení zcela neprokázalo vinu. Proti znaleckým posudkům stojí zejména výpovědi matky obžalovaného a jeho samého v přípravném řízení,“ uvedla obhájkyň Jana Řezáčová, která navrhla, aby její mandant byl zcela zproštěn obžaloby.

Senát okresního soudu dal se v hodnocení Rojíkova počínání potvrdil závěry obžaloby. „Nepochybujeme, že hoch byl týrán delší dobu. Znalci zjištěný syndrom se nemohl rozvinout v krátkém časovém úseku. Příčinou chování obžalovaného byl alkohol a vztah obžalovaného k synovi,“ uvedl předseda senátu Miroslav Nahodil. Současně připomněl, že obžalovaný řádně pracuje, nebyl trestán a do loňského podzimu nebyly k rodině žádné připomínky ani ze strany škol a školek, kam děti docházely. „Proto jsme se rozhodli pro jiný postup než navrhovala státní zástupkyně. Bude jen na obžalovaném, zda tuto možnost využije a bude na sobě pracovat. V opačném případě mu hrozí vězení a ústavní léčení,“ dodal soudce. Jak

vysvětlil, vedle sociálních pracovníků, kteří již v rámci opatrovnického řízení na rodinu dohlíží, bude muž pod kontrolou probační služby, která bude sledovat zda řádně dochází na léčení a dodržuje program, který pro něj připraví.

Pavel Rojík se proti rozsudku na místě odvolal, státní zástupkyně si ponechala lhůtu na vyjádření. „Odůvodnění sice odpovídalo situaci u hlavního líčení, ale vzhledem k závažnosti a vysokému stupni společenské nebezpečnosti činu si počkám na písemné vyhotovení rozsudku a pak se rozhodnu o případném odvolání,“ sdělila žalobkyně.⁷⁹

Z výše uvedeného článku vyplývají následující ukazatele:

- týrající rodič: otec
- viktima: syn, 7 let
- motivace: emoční porucha osobnosti,
závislost na alkoholu
- týrání: fyzické týrání – bití
psychické týrání – nepřiměřený křik, výčitky ohledně vady řeči, vztahu k matce
- opatření: podmíněčný trest odnětí svobody ve výši 5 let, protialkoholní léčba, dohled probační služby

5.4. Interpretace a závěr

Hlavním cílem zkoumání bylo co nejlíže specifikovat motivace rodičů k týrání vlastního dítěte a v souvislosti s nimi se zaměřit na formy, kterými se dané jednání rodiče projevuje. Šetření proto sledovalo i další faktory, které s tímto problémem úzce souvisí, doplňují jej a přineslo určité závěry.

Analýza článků vypovídajících o rozličných případech týrání dítěte přinesla různorodé poznatky a také odpověď na výchozí bod praktické části a to výzkumnou otázku, která zněla »Jaké motivace je možné nacházet v chování rodiče týrajícího své dítě?«. Motivace rodičů k týrání dětí ve zkoumaných případech představují variabilní skupinu, kdy se téměř ve všech případech lišily. Z hlediska chování rodiče se objevila jedna motivace jako hlavní nebo kombinace více motivací. Zastoupena byla problematika osobnostních rysů rodičů ve formě charakterové či emocionální odchylky v osobnosti rodiče a slaboduchost, vliv vzájemného vztahu rodičů, konkrétně manželských sporů, které negativně ovlivnily chování rodiče k dítěti, a také jejich vzájemný vztah k dítěti, kdy je dítě chápáno jako přítěž, sociální a kulturní

⁷⁹ MOŠTĚK, Martin (2007). *Týral syna, dostal podmínku.*

Zdroj: http://znojemsky.denik.cz/cerna_kronika/rojik_tyran_i_znojmo.html. 19.4.2010

podmínky, v rámci kterých roli hrála finanční situace, či zvláštní způsob života rodičů, vlastní zkušenost z dětství, kdy rodič byl sám obětí týrání, a samozřejmě závislost rodiče, alkoholová i drogová. Mezi týrajícími rodiči se objevily případy, kde dítě ohrožovala matka, otec i oba rodiče, přičemž ve většině případů, pokud byl věk rodiče uveden, se jednalo o rodiče starší 30 let. Dětskými oběťmi týrání byli chlapci a dívky mladšího věku. Z hlediska použitých forem týrání ze strany rodiče vůči dítěti byly zastoupeny všechny formy a to týrání fyzické, psychické, sexuální a zanedbávání dítěte. V souvislosti s fyzickým násilím docházelo hlavně k bití dítěte rukou či různými předměty (vařečka, řemen, násada od koštěte), ojediněle poté ke svazování dítěte, opáření, přímý útok či utlumování léky. U psychického násilí se jednalo převážně o výčitky, výhrůžky, nadávky a dále také o zavírání dítěte do temných prostor, lhostejnou či na kladené nároky traumatizující výchovu. V rámci sexuálního zneužívání se jednalo o tři zcela odlišné případy, které zahrnovaly soulož před dětmi a jejich zapojování do sexuálních aktivit nebo praktiky ukájení se před dítětem, osahávání či vsunování předmětů do vagíny dítěte. Zanedbávání se projevovalo zanedbáním péče dítěte, nedostatečnou hygienou, ošacením, stravovacími návyky, nedostatkem podnětů nutných k žádoucímu rozvoji dítěte. Ohledně opatření přijatých k potrestání rodiče převažuje nepodmíněný trest odnětí svobody s výší maximálně do pěti let a u závislých rodičů doplněný ještě nařízenou léčbou příslušné závislosti. V některých případech sehrává také svoji úlohu dozor probační služby.

Závěrečné shrnutí získaných dat ukazuje, že problematika motivací vedoucích rodiče k týrání dítěte je velmi rozsáhlá. V sedmi případech z deseti sehrála roli v jednání rodiče jedna hlavní motivace, ve dvou případech se jednalo o dvě motivace a v jednom případě o kombinaci tří. V jednotlivých případech se jedná o odlišné motivace, opakovaně je zastoupena jen motivace v podobě alkoholové závislosti, vlastní zkušenosti z dětství, poruchy osobnosti a vzájemného vztahu rodičů. V souvislosti s rodičem týrajícím dítě se ve čtyřech případech z deseti jedná o matku, v dalších čtyřech o otce a ve zbývajících dvou o oba rodiče. Na základě tohoto zkoumání se tedy stejnou měrou podíleli na týrání matky i otcové. Oběťmi týrání byli v šesti případech z deseti chlapci ve věku od tří do třinácti let, ve dvou případech se jednalo o dívky ve věku 3 měsíců a devíti let a v dalších dvou případech byly týrány děti obou pohlaví. Z hlediska těchto výsledků tedy jako oběť týrání rodičem převažují chlapci mladšího věku. Ohledně forem použitého násilí bylo fyzické týrání zastoupeno v osmi případech z deseti, v jednom se objevuje samostatně, ve čtyřech v kombinaci jen

s psychickým týráním a dále dvakrát v kombinaci s psychickým týráním a zanedbáváním a jednou s psychickým týráním a sexuálním zneužíváním. Stejně jako fyzické týrání i psychické je zastoupeno v osmi případech a to ve čtyřech v kombinaci s fyzickým násilím, ve dvou s fyzickým násilím a zanedbáváním, v jednom s fyzickým násilím a sexuálním zneužíváním a v poslední řadě doprovázeno kombinací zanedbávání a sexuálního zneužívání. Sexuální zneužívání se objevilo ve třech případech, v jednom samostatně, poté v kombinaci s psychickým týráním a zanedbáváním a ve třetím doprovázeno fyzickým a psychickým násilím. Zanedbávání dítěte se objevuje dvakrát s psychickým a fyzickým násilím a jednou s psychickým týráním a zanedbáváním. Důležité je tedy poznamenat, že nejčastěji a to v sedmi případech se objevuje fyzické násilí doprovázené psychickým, přičemž ve čtyřech případech jako samostatná kombinace forem týrání. Ze šetření daných případů nevyplývá, že by některý typ týrání byl zaměřen více na dívky či chlapce. U přijatých opatření za týrání dítěte se v šesti případech jedná o udělení nepodmíněného trestu odnětí svobody, ve dvou o trest podmíněný a v dalších dvou případech zatím definitivní opatření není známo. Mimo to byla ve dvou případech trestu odnětí svobody nařízena léčba závislosti a dozor probační služby.

Na závěr je třeba uvést, že vzhledem k velikosti vzorku zkoumaných případů týrání dítěte rodičem, není možné vyvozovat obecné závěry, ale jen závěry dílčí vztahující se ke konkrétní skupině případů. Hlavním smyslem praktické části bylo poukázat na téma motivací vedoucích rodiče k týrání svých dětí a přispět tak k odhalení motivů jejich chování v reálných životních situacích.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se věnuje tématu motivací vedoucích rodiče k týrání dětí. Jejím cílem bylo specifikovat příčiny, které vedou rodiče k týrání vlastních dětí a osvětlit s tím související problematiku motivů a pohnutek a konkretizovat co takové chování a jednání rodiče podmiňuje. V souvislosti s tímto cílem byla bakalářská práce rozdělena na dvě hlavní části. Část teoretická poskytla základní terminologii a povědomí o daném tématu a část praktická ji doplnila průzkumným šetřením tak, aby konkrétní motivace rodičů byly uvedeny nejen na základě studia odborné literatury, ale byly také doloženy skutečnými případy.

V rámci teoretické části došlo k uvedení do tématu přiblížením problematiky rodinného prostředí a jeho specifik, kdy byl především zdůrazněn význam rodičů, na které je dítě ve všem odkázáno a rodinné péče o dítě, která představuje rozhodující činitel při utváření jeho osobnosti. Rodiči se nestávají vždy úplně zdraví a na rodičovství připravení lidé, kteří svoji rodičovskou zodpovědnost nemusí zvládat a u kterých hrozí nebezpečí patologického jednání ve formě týrání vlastního dítěte. To se může ovšem týkat i osob, které se ocitnou v zátěžové situaci v důsledku životních okolností a potřebují uvolnit nějakým způsobem nahromaděné vnitřní napětí. Příčinám jednání rodičů ohrožujících vývoj svých dětí je věnována ústřední kapitola práce. Ta osvětluje problematiku jednotlivých motivací rodičů, kdy se detailně zaměřuje na význam osobnostních charakteristik jedince s důrazem na charakterovou či emociální odchylku a duševní onemocnění člověka. Dále konkretizuje změny chování jedince pod vlivem závislosti, vlastní zkušenosti z dětství či kulturních a sociálních podmínek, ve kterých dotyčná rodina žije. Nemalý význam v rámci motivací zaujímá i samo dítě ve smyslu jedné z příčin. Kapitulu uzavírá specifikace rizikových situací a rodičů se sklonem k týrání dítěte. Celé téma doplňuje formulace jednotlivých způsobů týrání dítěte v rámci jednotného pojmu CAN tedy syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Problematiku uzavírá zdůraznění prevence a nastínění dalšího vývoje postižené rodiny, protože rodina bývá nejčastěji nejen místem a příčinou týrání dítěte, ale i místem a činitelem nápravy.

Teoretická část je následně doplněna praktickou částí ve formě analýzy deseti skutečných případů týrání dítěte uvedených v moravských denících. I průzkumné šetření sledovalo cíl celé práce a zaměřilo se na zjišťování jednotlivých motivací rodičů

k týrání dítěte. V souvislosti s tímto byl získán výčet motivací, které se v jednotlivých případech lišily a různě kombinovaly, čím byla nejen zjištěny konkrétní motivace rodičů, ale byla také potvrzena jejich různorodost a rozsáhlost celé problematiky.

V souvislosti se studiem sociální pedagogiky bylo smyslem této bakalářské práce upozornit na závažné společenské téma a přispět k ucelenému pohledu na něj. Je třeba ovšem uvést, že problematika motivací rodičů k týrání dítěte je natolik rozsáhlé téma, že nebylo možné v rámci této práce vyčerpat a osvětlit všechny náležitosti s ním související. Jedná se především o právní hledisko tématu v souvislosti s postavením dítěte a rodiče a následné řešení při odhalení týrání dítěte. Pro doplnění bylo tedy velmi přínosné uvést další vývoj týraného dítěte a také týrajícího rodiče, tzn. problematiku rodinných terapií, které se snaží o uzdravení rodiny jako celku, dále téma psychoterapií zaměřených na léčbu nejen postižených dětí, ale i samotných rodičů nebo v případech, kdy již nelze udržet rodinu jako celek a dochází k odsouzení rodiče, specifika výkonu trestu těchto odsouzených.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce byla vypracována na téma motivace rodičů k týrání dětí. Odkazuje na závažný společenský problém týrání dítěte ze strany vlastního rodiče a v hlavní linii se zaměřuje na konkrétní příčiny a pohnutky, které směřují rodiče k takovému chování a na faktory s tímto tématem související. Tvoří ji dvě základní části, teoretická a praktická. Část teoretická představuje faktografický vstup do dané problematiky. Přináší charakteristiku rodinného prostředí a s tím související i téma nefunkčních rodin, ve kterých dochází k výskytu patologického jednání včetně týrání dítěte. Ústřední část práce představuje rozbor jednotlivých motivací rodičů, ke kterým je řazena charakterová či emocionální odchylka osobnosti rodiče, duševní porucha, deviantní chování, vlastní zkušenost z dětství, kulturní a sociální podmínky, ve kterých rodina žije, a dítě jako symptom. Na konkretizaci motivací navazuje přehled jednotlivých forem týrání ze strany rodiče a to týrání fyzického, psychického, sexuálního a zanedbávání, tak jak jsou definovány v rámci CAN neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Teoretické pojednání uzavírá kapitola věnovaná prevenci a prognóze týrání v rodině, která nastiňuje možnosti dalšího vývoje v souvislosti s případy týrání dítěte rodičem.

Teoretickou část doplňuje průzkumné šetření praktické části věnované analýze deseti případů týrání dítěte rodičem, které byly publikovány v moravských denících v období posledních čtyř let. Stejně jako teoretická část se praktická část cíleně zaměřuje na specifikování motivací rodičů k týrání dětí a přináší k doložení teoretických tezí ukázkou reálných případů.

ANOTACE

Bakalářská práce s názvem Motivace rodičů k týrání dětí se zabývá problematikou motivací vedoucích rodiče k týrání vlastních dětí. Objasňuje příčiny, motivy a pohnutky jednání rodiče a konkretizuje, co takové chování rodiče podmiňuje. Ústřední část o motivacích je doplněna specifikací konkrétních forem týrání ze strany rodiče, prevencí a prognózou týrání v rodině a následně doložena průzkumným šetřením.

KLÍČOVÁ SLOVA

rodina, motivace k týrání dětí, osobnost rodiče, CAN neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, formy týrání, prevence, prognóza

ANNOTATION

The Bachelor's work with the name The Motivation of parents for the child abuse occupies the issues of the parents' motivation for abusing their own children. It clarifies the causes, the motives and the incentives of parent's actions and concretizes what determines such parent's behaviour. Central part about the motivations is completed by specification of concrete abuse forms from the parent's side, by abuse prevention and by abuse prognosis in the family and illustrated with research.

KEYWORDS

family, child abuse motivation, parent's personality, CAN or Child abuse and neglect, abuse forms, prevence, prognosis

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha: Grada Publishing, 1998.
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004.
3. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, 2007.
4. DUNOVSKÝ, Jiří. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR, 1986.
5. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.
6. ELLIOTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995.
7. FOUCAULT, Michel. *Psychologie a duševní nemoc*. Praha - Liberec: Dauphin, 1997.
8. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2008.
9. KOHOUTEK, Rudolf. *Rodinné prostředí*. Brno: PÚMB, 1989.
10. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001.
11. KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998.

12. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.
13. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.
14. MAREŠOVÁ, Alena. *Pachatelé trestných činů. K problematice jejich osobnosti a vybraných typologií*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994.
15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.
16. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.
17. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989.
18. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.
19. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008.
20. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996.
21. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009.
22. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2000.
23. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.
24. ŘEHOŘ, Antonín. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.

25. TKÁČ, Jura. *Patologické závislosti*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008.
26. TKÁČ, Juraj. *Psychopatologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007.
27. TKÁČ, Juraj. *Učební texty z psychiatrie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004.
28. VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005.
29. VALENTA, M. a kol. *Psychopedie*. Praha: Parta, 2007.
30. VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSOOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995.
31. VAŠINA, Lubomír. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008.
32. *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a právní předpisy, které se k němu vztahují*. Praha: Codex Bohemia, 1998.
33. ZAPLETAL, L. a kol. *Základní kategorie a pojmy ze společenskovedních předmětů*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007.
34. ZIMULOVÁ, Milena. *Úvod do psychiatrie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2003.
35. ČTVRTEČKOVÁ, Helena (2010). *Pět let týrala svou vlastní dceru*. Zdroj: <http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/pet-let-tyrala-svou-vlastni-dceru20100128.html>. 19.4.2010
36. KULHÁNEK, Jaromír (2009). *Matka týrala své dítě, to je teď v péči psychiatrů*. Zdroj: <http://www.denik.cz/regiony/matka-tyrala-svedite-to-je-ted-v-peci-psychiatru.html>. 19.4.2010

37. MARTÍNEK, Roman (2008). *Matka je podezřelá z pohlavního zneužívání dětí.*
Zdroj: http://havlickobrodsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/20081229zneuziti_pribyslav.html. 19.4.2010
38. MOKRÝ, Pavel (2008). *Rozřežu děti a spálím je v kotli, vyhrožoval tyran.*
Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/tyran_vyhrozoval20080812.html.
19.4.2010
39. MOŠTĚK, Martin (2007). *Týral syna, dostal podmínku.*
Zdroj: http://znojemsky.denik.cz/cerna_kronika/rojik_tyrani_znojmo.html.
19.4.2010
40. PLEVKOVÁ, Eva (2008). *Za zmrzačení dcer půjde muž na 4,5 roku do vězení.*
Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/dcera_zmrzaceni_vezeni_20080328.html.
19.4.2010
41. PROCHÁZKOVÁ, Monika (2008). *Mlátí své děti tyčí, po synovi hodil nůž, jde do vězení.* Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/mlatil_deti20080927.html.
19.4.2010
42. ROČEK, František (2009). *Týrali vlastní děti, soud je znovu poslal do vězení.*
Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/tyrali-vlastni-deti-soud-je-znovu-poslal-do-vezeni.html . 19.4.2010
43. TAUŠOVÁ, Zuzana (2009). *Za týrání a zneužívání půjde na 3,5 roku za mříže.*
Zdroj: <http://brnensky.denik.cz/zlociny-a-soudy/za-tyrani-a-zneuzivani-pujde-na-roku-za-mrize.html>. 19.4.2010
44. ŽÁČKOVÁ, Andrea (2010). *Soud poslal ženu z Brna za týrání syna do vězení.*
Zdroj: <http://www.denik.cz/regiony/za-tyrani-syna-do-vezeni20100322.html>.
19.4. 2010